

H E T G E E S T M E R A M B A C H T

sociaal-economische schets van
het ruilverkavelingsgebied

Nota No. 167

L4
167A

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Streekonderzoek
juni 1962

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
LIJST VAN BIJLAGEN	4
INLEIDING	5
HOOFDSTUK I BEVOLKING EN ECONOMISCHE STRUCTUUR	6
§ 1. Ontwikkeling van de bevolking	6
§ 2. Ontwikkeling van de beroepsbevolking	8
§ 3. Ontwikkeling van het woonforensisme	10
HOOFDSTUK II ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR	13
§ 1. Ontwikkeling van het aantal bedrijven en de bedrijfsgroottestructuur	13
§ 2. Ontwikkeling van het aantal grondgebruikers naar beroepsgroepen	16
§ 3. Ontwikkeling in de periode 1952-1961	18
a. Verschuiving tussen de beroepsgroepen	18
b. De nieuwgevestigde grondgebruikers	21
c. De "gaande" grondgebruikers	24
d. Hoofd- en nevenberoepen van de grondgebruikers	25
§ 4. Enkele externe produktieomstandigheden	27
a. Verkavelingstoestand	27
b. Rechtsvorm van grondgebruik	28
c. Openbare nutsvoorzieningen	29
HOOFDSTUK III DE AGRARISCHE BEDRIJVEN	30
§ 1. Ontwikkeling van het grondgebruik	30
§ 2. Bedrijfstype en grondgebruik	32
a. De opengrondstuinders	35
b. De bollenkwekers	38
c. De glastuinders	40
d. De veehouders	41
e. De akkerbouwers	43
f. De overige produktierichtingen	43
§ 3. Inkomensstructuur	44
§ 4. De rentabiliteit	45
HOOFDSTUK IV DE AGRARISCHE BEDRIJFSHOOFDEN	48
§ 1. Leeftijdsopbouw	48
§ 2. Voortzetting van het grondgebruik in de komende 10-15 jaar	49
§ 3. Kerkelijke gezindte	51
HOOFDSTUK V DE AGRARISCHE JONGEREN	53
§ 1. Beroepskeuze	53
§ 2. Generatiedruk	56
§ 3. Pendelen en migratie	57
BIJLAGEN	59

LIJST VAN BIJLAGEN

1. Literatuurlijst
2. Bevolking sinds 1880
3. Geboorten- en vestigingsoverschot
4. Vestiging en vertrek
5. Mannelijke beroepsbevolking
6. Ontwikkeling van het aantal bedrijven en de bedrijfsgroottestructuur
7. Grondgebruikers naar beroepsgroep
8. De in 1952 en 1961 geregistreerde grondgebruikers naar beroepsgroep
9. Geregistreerden naar bedrijfstype
10. Grondgebruik naar bedrijfstype
11. Structuur van het grondgebruik
12. Tuinlandgebruik
13. Groenten in de open grond
14. Aantal opengrondstuindersbedrijven naar percentage van de totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik als grasland en beteeld met bloembollen en -knollen
15. Aantal bollenbedrijven naar percentage van de totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik als grasland en beteeld met groenten
16. Veehouderijbedrijven naar percentage tuinbouwgrond
17. Rundveestapel
18. Varkens- en kippenhouderij
19. Melkmachines naar het aantal melkkoeien
20. Paarden en trekkers
21. Leeftijdopbouw van de bedrijfshoofden
22. Wel en niet structureel aflopend grondgebruik
23. Kerkelijke gezindte van de bedrijfshoofden
- 24 en 25. Beroepskeuze van de agrarische jongeren
26. Pendel van de werkende zoons ≥ 15 jaar die binnen het blok wonen
27. De woonplaats van uitwonende zoons ≥ 15 jaar

INLEIDING

De bedoeling van deze schets is een beschrijving te geven van de sociale en economische omstandigheden, waaronder de land- en tuinbouw in het ruilverkavelingsgebied, de polder "het Geestmerambacht", worden uitgeoefend.

Deze polder van ongeveer 5000 ha ligt ten noorden van Alkmaar en wordt in het westen begrensd door het Noordhollands Kanaal en in het oosten door de ringvaart van de Heerhugowaard.

Het ruilverkavelingsgebied is in een zestal subgebieden verdeeld, namelijk:

1. de voormalige gemeente Broek op Langedijk 1);
2. de voormalige gemeenten Noord- en Zuid-Scharwoude 1);
3. de voormalige gemeente Oudkarspel 1);
4. de gemeente Sint-Pancras 1), het gedeelte van de gemeente Koedijk bezuiden het ontworpen kanaal en een klein deel van de gemeente Oudorp;
5. het gedeelte van de gemeente Koedijk benoorden het ontworpen kanaal;
6. de gemeente Warmenhuizen 1) en een klein deel van de gemeente Harenkarspel.

Ten behoeve van deze schets is gebruik gemaakt van gegevens, beschikbaar uit de landbouwtellingen 1952 en 1961 van het C.B.S. Buiten beschouwing zijn gelaten de telplichtigen die niet in het ruilverkavelingsgebied wonen. Aanvulling van de gegevens werd verkregen uit het bevolkingsregister van de desbetreffende gemeenten en door navraag ter plaatse. Voorts werden gegevens geput uit de volks- en beroepstelling 1947, de woning- en gezinstelling 1956 en de volks- en beroepstelling 1960.

Uit de kaart blijkt dat de gemeentegrenzen niet altijd met de blokbegrenzing samenvallen. Door de gegevens van de gemeenten Warmenhuizen, Langedijk, Sint-Pancras en Koedijk in beschouwing te nemen, werd zoveel mogelijk aansluitend statistisch materiaal verkregen uit diverse oudere landbouwtellingen van het C.B.S.

Het Geestmerambacht heeft reeds veel pennen in beweging gebracht. Als er één gebied kan worden bestempeld als probleemgebied, dan is het wel dit centrum van vollegrondstuinbouw.

Een literatuurlijst, betrekking hebbende op dit gebied, is als bijlage 1 in deze schets opgenomen. Deze lijst heeft niet de pretentie volledig te zijn.

---

1) Exclusief de delen die buiten het ruilverkavelingsgebied vallen.

HOOFDSTUK I

BEVOLKING EN ECONOMISCHE STRUCTUUR

De economische ontwikkeling van een gebied hangt ten nauwste samen met de aantalsontwikkeling van de bevolking. Deze wordt weer bepaald door de factoren: geboorten, sterfte, vestiging en vertrek, resulterend in een aanwas of vermindering van de totale bevolking.

§ 1. Ontwikkeling van de bevolking

De groei van de bevolking is weergegeven in tabel 1 en grafiek 1; voor absolute cijfers wordt verwezen naar bijlage 2, waarin ook de cijfers over Noordholland en Nederland ter vergelijking zijn opgenomen.

Tabel 1

BEVOLKING

Per 31 december	Indices (1880 = 100) inwonertal in				
	Warmenhuizen	Langedijk 1)	St.-Pancras	Koedijk	4 gemeenten
1880	100	100	100	100	100
1890	101	114	97	102	109
1900	114	131	146	115	127
1910	131	158	182	142	152
1920	154	166	221	176	169
1930	170	173	272	181	180
1940	174	171	291	186	182
1950	201	190	296	204	202
1955	200	193	297	211	204
1960	204	201	318	216	212

1) In 1941 ontstaan door samenvoeging van de gemeenten Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk.

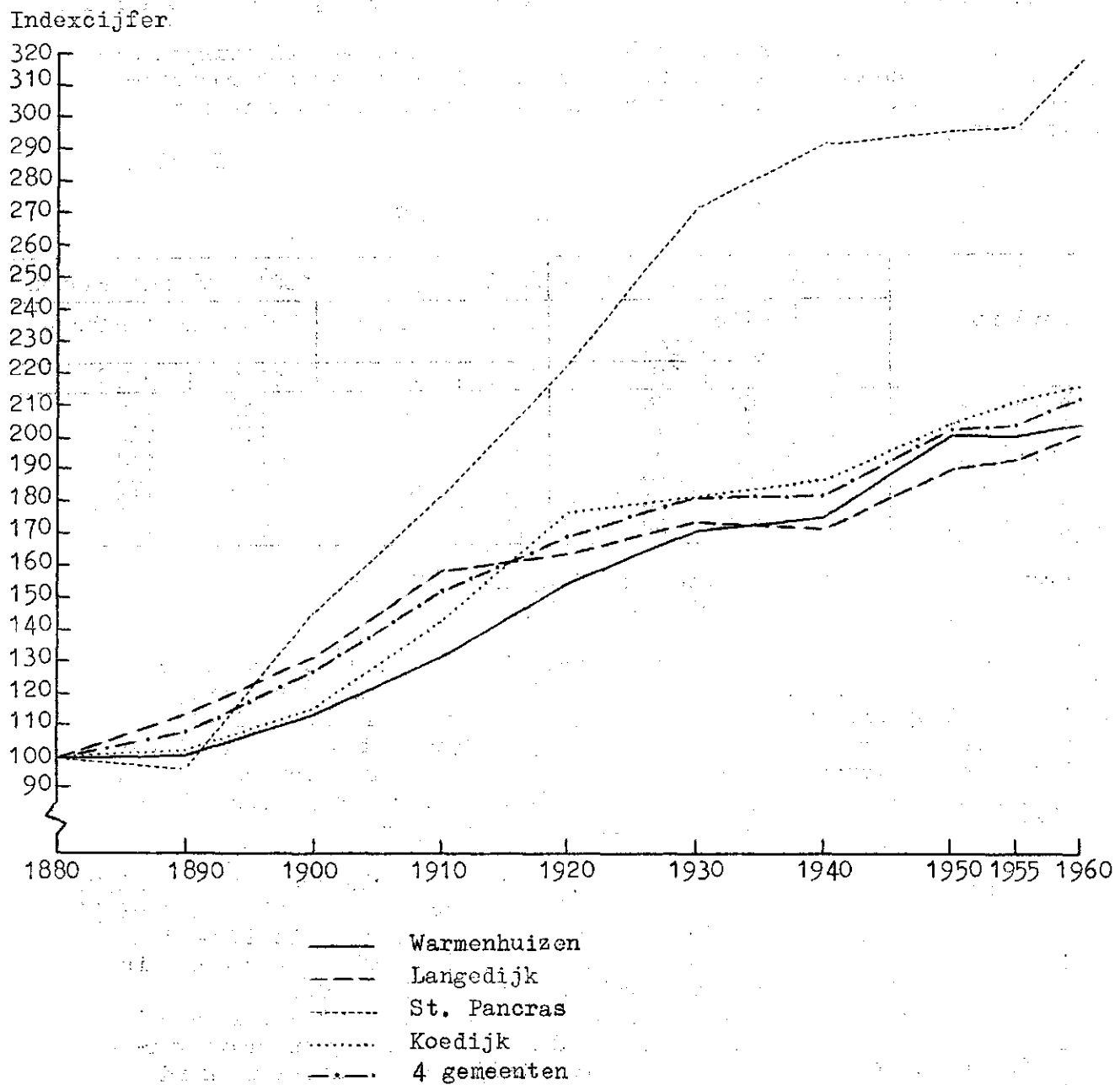
Bron: C.B.S.

De toeneming van de bevolking van St.-Pancras is, in tegenstelling tot die van de overige gemeenten, spectaculair te noemen; van 1880 af is de bevolking met 218% toegenomen. Deze toeneming is voor de gemeenten Warmenhuizen, Langedijk en Koedijk respectievelijk 104%, 101% en 116%; voor de vier gemeenten tezamen, Noordholland en Nederland respectievelijk 112%, 199% en 185%.

De aanwas van de bevolking in het Geestmerambacht hield tot de grote economische crisis in de jaren dertig gelijke tred met het gemiddelde voor geheel Nederland, daarna blijft hij achter. Wat de laatste 5-jaarlijkse periode betreft, is er weer een grotere toeneming van de bevolking te constateren; ook hierin valt St.-Pancras op met verreweg het hoogste percentage.

Grafiek 1

LOOP VAN DE BEVOLKING (Index 1880 = 100)

De cijfers over geboorten- en vestigingsoverschot (bijlage 3) en over vestiging en vertrek (bijlage 4) tonen aan dat alleen in de gemeente St.-Pancras de laatste jaren een vestigingsoverschot voorkomt; in de andere gemeenten overheersen de vertrekcijfers sterk. Deze laatste worden voor de betrokken gemeenten echter ruimschoots gecompenseerd door het geboortenoverschot.

§ 2. Ontwikkeling van de beroepsbevolking

In tabel 2 is een overzicht opgenomen van de verschuivingen die zich na de oorlog in de samenstelling van de mannelijke beroepsbevolking hebben voorgedaan; voor absolute cijfers wordt verwezen naar bijlage 5.

Tabel 2

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

Gemeente	Aantal werkende mannen			Indices (1947 = 100) werkende mannen			
	1947	indices (1947=100)		in de landbouw		buiten de landbouw	
		1956	1960	1956	1960	1956	1960
Warmenhuizen	754	102	108	78	67	143	175
Langedijk	2595	93	99	68	64	112	126
St.-Pancras	483	100	101	75	65	131	148
Koedijk	632	100	107	71	62	143	174
4 gemeenten	4464	97	102	72	65	121	139

Bronnen: volks- en beroepstelling 1947 en 1960;
woning- en gezinstelling 1956.

De totale mannelijke beroepsbevolking vertoont voor de vier gemeenten tezamen in de periode 1947-1956 een kleine teruggang; in de daaropvolgende periode echter weer een, eveneens geringe, toeneming. Voor de gehele periode 1947-1960 resulteert de ontwikkeling van het totaal aantal werkenden in een toeneming van resp. 8 en 7% van de gemeenten Warmenhuizen en Koedijk en een ongeveer gelijk blijven voor de gemeenten Langedijk en St.-Pancras.

Wat de ontwikkeling van de agrarische en de niet-agrarische mannelijke beroepsbevolking betreft, spreken de cijfers een duidelijke taal. Voor de vier gemeenten tezamen is gedurende de periode 1947-1956 het aantal in de landbouw werkenden met 28% afgenomen, in de periode 1947-1960 zelfs met 35%. Het aantal buiten de landbouw werkenden is in de genoemde perioden toegenomen met resp. 21 en 39%.

Bij vergelijking van de gemeenten onderling vertoont de afnemering van het aantal in de landbouw werkenden geen grote verschillen, de toeneming van het aantal buiten de landbouw werkenden daarentegen wel in verband met de uiteenlopende ontwikkeling van het totaal aantal werkenden.

De geconstateerde afneming van de mannelijke agrarische beroepsbevolking vraagt om een nadere verklaring. Uit tabel 3, waarin de mannelijke agrarische beroepsbevolking in de categorieën zelfstandigen, meewerkende gezinsleden en vreemden is verdeeld, blijkt duidelijk in welke mate de genoemde categorieën aan deze afneming hebben bijgedragen.

Tabel 3

MANNELIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING

Gemeente	Categorie	Aantal werkende mannen in 1947	Indices (1947=100) werkende mannen	
			1956	1960
Warmenhuizen	zelfstandigen	248	94	90
	meewerkende gezinsleden	140	66	46
	vreemden	82	49	38
	alle categorieën	470	78	67
Langedijk	zelfstandigen	576	87	81
	meewerkende gezinsleden	187	62	63
	vreemden	344	40	37
	alle categorieën	1107	68	64
St.-Pancras	zelfstandigen	139	99	95
	meewerkende gezinsleden	57	68	32
	vreemden	76	37	36
	alle categorieën	272	75	65
Koedijk	zelfstandigen	215	83	73
	meewerkende gezinsleden	53	51	81
	vreemden	111	57	33
	alle categorieën	379	71	62
4 gemeenten	zelfstandigen	1178	89	83
	meewerkende gezinsleden	437	63	56
	vreemden	613	44	36
	alle categorieën	2228	72	65

Bronnen: volks- en beroepstelling 1947 en 1960;
woning- en gezinstelling 1956.

De afneming van het aantal zelfstandige agrariërs is in de periode 1947-1960 betrekkelijk gering te noemen; voor Koedijk is ze het hoogste, nl. 27% tegen een gemiddelde van 17% voor de vier gemeenten tezamen.

De afnemings van het aantal meewerkende mannelijke gezinsleden is aanzienlijk, voor de vier gemeenten tezamen is het gemiddelde 44%. Bij vergelijking van de gemeenten onderling blijken er grote verschillen te bestaan.

Koedijk, dat voor de periode 1947-1956 de grootste afnemings vertoont, geeft voor de gehele periode 1947-1960 nog de geringste afnemings te zien, nl. 19%. Een tegengestelde tendentie valt op voor St.-Pancras, waar voor de periode 1947-1960 een afnemings van niet minder dan 68% valt te constateren.

Dominerend is echter de afnemings van het aantal land- en tuinwerkers. Voor de vier gemeenten tezamen is het aantal land- en tuinwerkers in de periode 1947-1960 zelfs met 64% afgenomen. Bij vergelijking van de gemeenten onderling blijkt dat de grootste veranderingen in de periode 1947-1956 hebben plaatsgehad, na 1956 is er alleen voor Koedijk nog van een voortgaande sterke afnemings sprake.

Omtrent de geconstateerde toenemings van de mannelijke niet-agrarische beroepsbevolking, zoals deze blijkt uit tabel 2, geeft bijlage 5 een vergelijking van de procentuele verdeling van de beroepsbevolking over industrie, handel en verkeer en overige beroeps categorieën.

Bij de woning- en gezinstelling 1956 is dit onderscheid niet gemaakt, zodat voor dit jaar met het gezamenlijke percentage van de niet-agrarische beroepsbevolking moet worden volstaan.

Bij vergelijking van de situatie in 1947 en 1960 valt de toenemings van het aantal werkenden in de nijverheidssector op. In 1947 waren er in de vier gemeenten tezamen 996 mannen in genoemde sector werkzaam, in 1960 was dit aantal gestegen tot 1618, een toenemings van 62%.

§ 3. Ontwikkeling van het woonforensisme

In het algemeen kan worden gesteld dat een groeiende beroepsbevolking een krachtige impuls kan betekenen voor een streven naar uitbreiding van de werkgelegenheid ter plaatse.

Wanneer deze echter achterblijft bij de groei van de beroepsbevolking kan de verplaatsing van arbeidskrachten als regulerende factor optreden, tenzij een absoluut tekort aan werkgelegenheid binnen een uitgestrekt gebied of onvoldoende geneigdheid tot verplaatsing bij de overvloedige arbeidskrachten werkloosheid teweegbrengt. In dit verband kan worden gewezen op de toegenomen mogelijkheden als gevolg van de verbeterde verkeersverbindingen. Mede als gevolg hiervan kunnen de beroepsmogelijkheden op het voorheen overwegend agrarische platteland aanzienlijk worden verruimd.

De ontwikkeling van het aantal mannelijke woonforenzen 1) wordt weergegeven in tabel 4.

1) Onder woonforenzen worden verstaan personen die in een bepaalde gemeente wonen en in een andere gemeente werken.

Tabel 4

WOONFORENZEN

Gemeente	Mannelijke woonforenzen					
	aantal in 1947	indices (1947=100)		percentage van het totaal- aantal werkende mannen		
		1956	1960	1947	1956	1960
Warmenhuizen	24	492	588	3	15	17
Langedijk	210	95	161	8	8	13
St.-Pancras	53	160	226	11	18	25
Koedijk	43	386	495	7	26	32

Bronnen: volks- en beroepstelling 1947 en 1960;
woning- en gezinstelling 1956.

Het blijkt, dat het aantal mannelijke woonforenzen na de oorlog belangrijk is toegenomen. Was in 1947 St.-Pancras nog slechts de enige gemeente waar het percentage mannelijke woonforenzen boven de 10 uitkomt, in 1960 is dit percentage voor Koedijk zelfs 32 en voor St.-Pancras 25. Een minder sterke toeneming van het aantal woonforenzen blijkt in Langedijk voor te komen.

Tabel 5 geeft een overzicht van de gemeenten en gebieden waar het toenemende aantal woonforenzen uit de vier genoemde gemeenten werkgelegenheid heeft gevonden. Het zou interessant zijn tevens een inzicht te kunnen bieden in de mate waarin de migratie uit de vier gemeenten na de oorlog hiermee overeenstemt.

Tabel 5

PENDEL

Woonplaats	Mannelijke woonforenzen								
	aan- tal	percentage dat pendelt naar							
		andere 3 ge- meenten	Alk- maar	andere aan- grenzende gemeenten	Umond	Zaan- streek	Am- ster- dam	Haar- lem	overige ge- meenten
Warmenhuizen	141	6	28	35	20	-	2	-	9
Langedijk	338	4	28	9	24	10	6	4	15
St.-Pancras	120	12	42	1	16	13	7	2	7
Koedijk	213	11	44	6	23	8	2	-	6

Bron: volks- en beroepstelling 1960.

De belangrijkste werkgemeente voor de woonforenzen in alle vier gemeenten blijkt Alkmaar te zijn. 41% van het aantal woonforenzen in Warmenhuizen werkt in de aangrenzende gemeenten, waarvan 21% in Schoorl. In Langedijk werkt 13% van het aantal woonforenzen in de aangrenzende gemeenten, waarvan 7% in de Heerhugowaard. Bijna een kwart van het aantal woonforenzen in Langedijk en Koedijk blijkt aan de IJmond (in de gemeenten Velsen en Beverwijk) te werken.

HOOFDSTUK II

ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR

§ 1. Ontwikkeling van het aantal bedrijven en de bedrijfsgroottestructuur

De landbouwtellingen van het C.B.S. geven een inzicht in de ontwikkeling van het aantal bedrijven en de bedrijfsgroottestructuur.

Bij de C.B.S.-tellingen worden ook geteld geregistreerden zonder grondgebruik; vooral na de laatste wereldoorlog was dit aantal vrij groot. Deze geregistreerden zijn hier buiten beschouwing gelaten. Bijlage 6 geeft een inzicht in de ontwikkeling van het aantal bedrijven en de bedrijfsgroottestructuur. In tabel 6 en grafiek 2 worden enkele relatieve cijfers gegeven.

Tabel 6

ONTWIKKELING AANTAL BEDRIJVEN

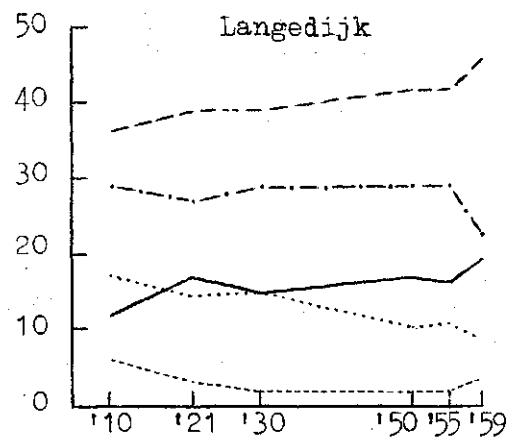
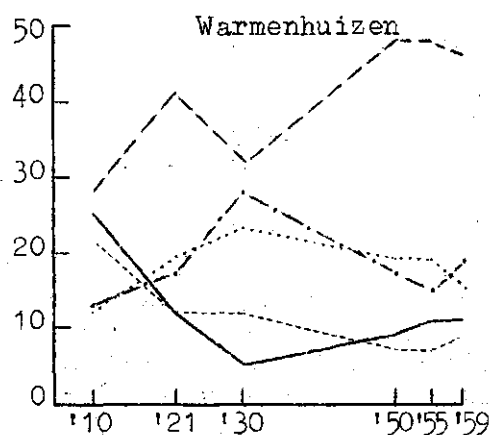
Gemeente	Aantal bedrijven in 1910	Indices (1910=100) aantal bedrijven					
		1910	1921	1930	1950	1955	1959
Totaalaantal bedrijven							
Warmenhuizen	197	100	109	108	141	135	128
Langedijk	603	100	121	119	113	103	100
St.-Pancras	143	100	138	118	120	120	115
Koedijk	227	100	139	129	106	98	83
4 gemeenten	1170	100	125	119	117	109	103
Aantal bedrijven ≥ 1 ha							
Warmenhuizen	147	100	128	137	171	160	152
Langedijk	531	100	115	115	107	98	91
St.-Pancras	112	100	119	101	119	108	99
Koedijk	152	100	143	141	133	113	95
4 gemeenten	942	100	122	121	123	111	102

Bron: C.B.S.

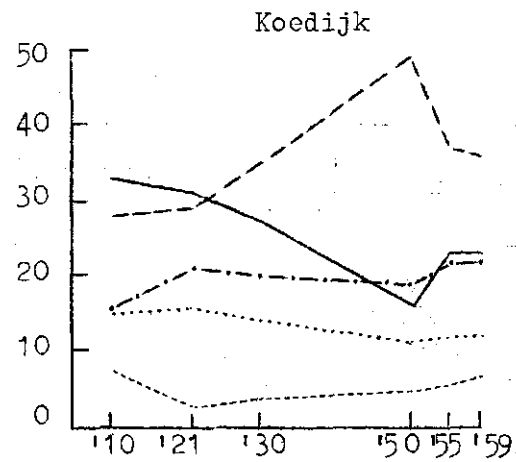
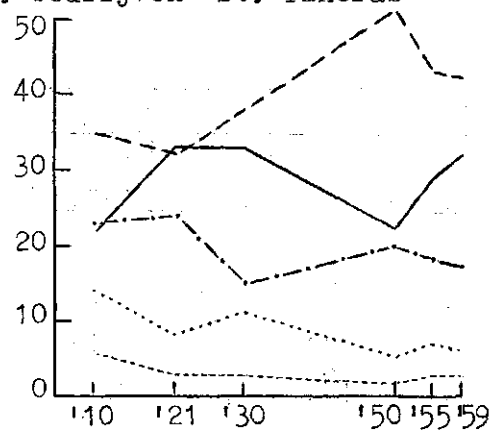
Warmenhuizen geeft een belangrijkste toename van het aantal bedrijven te zien, voor bedrijven van 1 ha en meer zelfs van 52%. In Langedijk is dit aantal bedrijven daarentegen met 9% afgenomen; in St.-Pancras is het ongeveer gelijk gebleven en in Koedijk heeft zich een teruggang van 5% voorgedaan. Voor de vier gemeenten tezamen blijkt een kleine toename van 2% ten opzichte van 1910. Na 1950 doet zich voor alle gemeenten een daling voor, waarbij vooral Koedijk opvalt met een relatief sterke vermindering.

ONTWIKKELING VAN DE BEDRIJFSGROOTTESTRUCTUUR Grafiek 2

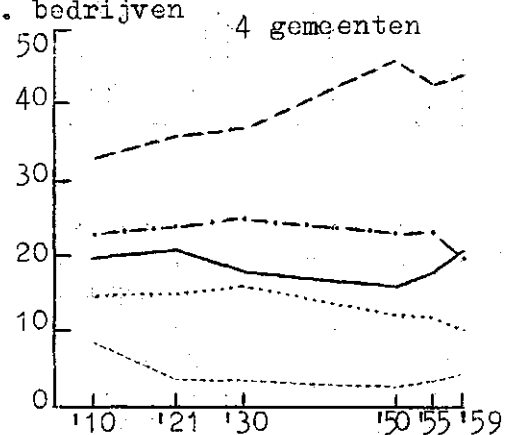
Perc. bedrijven

Perc. bedrijven St.-Pancras

Perc. bedrijven

— < 1 ha
 --- 1 - 3 ha
 -.- 3 - 5 ha
 ..... 5 - 10 ha
 ..... ≥ 10 ha

Uit de reeds genoemde bijlage 6 blijkt dat de oppervlakte cultuurgrond voor alle gemeenten is afgenomen. Er moet daarbij worden gewezen op het feit, dat tot 1950 de oppervlakte cultuurgrond in kadastrale maat werd uitgedrukt en van 1950 af in gemeten maat.

Deze verschillen kunnen worden gecorrigeerd door in de jaren 1910, 1921 en 1930 10% van de gegeven oppervlakte af te trekken. Dit percentage is gevonden door de gegeven oppervlakten in 1949 en 1950 met elkaar te vergelijken.

Uit tabel 7 blijkt de ontwikkeling van de oppervlakte cultuurgrond, in gebruik bij alle grondgebruikers in de betrokken gemeenten.

Tabel 7

OPPERVLAKTE CULTUURGROND

Gemeente	Oppervl. cultuur- grond in ha in 1910	Indices (1910=100) oppervlakte cultuurgrond					
		1910	1921	1930	1950	1955	1959
Niet gecorrigeerd							
Warmenhuizen	1256	100	91	86	87	84	82
Langedijk	2430	100	108	98	84	79	74
St.-Pancras	499	100	117	84	85	85	76
Koedijk	833	100	116	112	95	92	84
4 gemeenten	5018	100	106	96	87	83	78
Gecorrigeerd							
Warmenhuizen	1130	100	91	86	97	93	91
Langedijk	2187	100	108	98	94	88	82
St.-Pancras	449	100	117	84	95	95	85
Koedijk	750	100	116	112	105	103	93
4 gemeenten	4516	100	106	96	96	92	86

Bron: C.B.S.

De veranderingen, die de oppervlakte cultuurgrond in de loop der jaren heeft ondergaan, zijn niet voor alle gemeenten even groot. Langedijk geeft de grootste afneming te zien, gevolgd door St.-Pancras.

Natuurlijk moeten deze gegevens met de nodige reserve worden bezien, vooral in een gebied als het onderhavige, waar het percentage dat het water van de oppervlakte van de polder inneemt plaatselijk sterk uiteenloopt. Bij de dorpen Noord- en Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk bedraagt dit 30 tot 40%, doch in "de meren" is het over het algemeen slechts 5%.

De afnemering van de oppervlakte cultuurgrond kan behalve door toeneming van de oppervlakte water ook zijn veroorzaakt door toenemend grondgebruik in de polder door buiten de gemeente wonende agrariërs.

De ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsgrootte blijkt uit tabel 8. In alle gemeenten heeft zich nagenoeg dezelfde tendentie voorgedaan, nl. een geleidelijke afnemering van de gemiddelde bedrijfsgrootte tot na de laatste Wereldoorlog; daarna trad een geleidelijke toeneming op. Koedijk val hierbij op door een sterkere toeneming dan gemiddeld voor de vier betrokken gemeenten.

Tabel 8

GEMIDDELDE BEDRIJFSGROOTTE

	Gemiddelde bedrijfsgrootte in ha											
	van alle bedrijven						van bedrijven ≥ 1 ha					
	'10	'21	'30	'50	'55	'59	'10	'21	'30	'50	'55	'59
Niet gecorrigeerd												
Warmenhuizen	6,4	5,3	5,1	3,9	4,0	4,1	.	6,0	5,3	4,3	4,4	4,6
Langedijk	4,0	3,6	3,3	3,0	3,1	3,0	.	4,2	3,8	3,5	3,6	3,6
St.-Pancras	3,4	2,9	2,5	2,5	2,5	2,3	.	4,2	3,5	3,1	3,4	3,3
Koedijk	3,7	3,1	3,2	3,3	3,5	3,7	.	4,3	4,2	3,8	4,3	4,7
4 gemeenten	4,3	3,6	3,4	3,2	3,3	3,2	.	4,5	4,1	3,7	3,9	3,9
Gecorrigeerd												
Warmenhuizen	5,7	4,8	4,6	3,9	4,0	4,1	.	5,4	4,8	4,3	4,4	4,6
Langedijk	3,6	3,2	3,0	3,0	3,1	3,0	.	3,8	3,4	3,5	3,6	3,6
St.-Pancras	3,1	2,6	2,2	2,5	2,5	2,3	.	3,8	3,2	3,1	3,4	3,3
Koedijk	3,3	2,8	2,9	3,3	3,5	3,7	.	3,9	3,8	3,8	4,3	4,7
4 gemeenten	3,9	3,3	3,1	3,2	3,3	3,2	.	4,1	3,7	3,7	3,9	3,9

Bron: C.B.S.

§ 2. Ontwikkeling van het aantal grondgebruikers naar beroepsgroepen

Het is een bekend feit, dat niet alle grondgebruikers hun hoofdberoep in de exploitatie van de grond vinden. In het bijzonder onder de grondgebruikers met een klein bedrijfje is het aantal met een hoofdberoep buiten de land- en tuinbouw zeer groot.

Dit feit is voor het C.B.S. en voor het L.E.I. aanleiding geweest bij de tellingen en onderzoeken de geregistreeerde grondgebruikers in verschillende groepen in te delen. Het C.B.S. onderscheidt hierbij nl. akkerbouwers en veehouders, tuinders, grondgebruikers met als hoofdberoep land- en tuinarbeider en grondgebruikers met een niet-agrarisch hoofdberoep.

Tabel 9 geeft een inzicht in de ontwikkeling van het aantal grondgebruikers naar genoemde beroepsgroepen voor de vier betrokken gemeenten tezamen. Voor cijfers per gemeente wordt naar bijlage 7 verwezen.

Tabel 9

GRONDGEBRUIKERS NAAR BEROEPSGROEP

Beroepsgroep	Percentage van alle grondgebruikers in			Percentage van de grondgebruikers met ≥ 1 ha in		
	1947	1955	1959	1947	1955	1959
Landbouwers	5	11	11	6	12	14
Tuinders	82	81	71	89	84	80
Landarbeiders	1	3	3	0	1	1
Niet-agrariërs	12	5	15	5	3	5
Alle groepen	100	100	100	100	100	100

Bron: C.B.S.

Aan de ontwikkeling van het aantal bedrijven is reeds een beschouwing gewijd (tabel 6). Dat de ontwikkeling van het aantal grondgebruikers hieraan praktisch identiek is, behoeft geen betoog. Tabel 9 en bijlage 7 beogen dan ook slechts een inzicht te geven in wijzigingen in de omvang van de genoemde beroepsgroepen.

Volgens deze indeling geeft de periode 1947-1959 voor alle vier gemeenten dezelfde ontwikkeling te zien: een procentuele toeneming van het aantal landbouwers en een afneming van het aantal tuinders.

Het aantal grondgebruikers in de vier gemeenten tezamen met als hoofdberoep land- en tuinarbeider blijkt gering te zijn; van de 39 tot deze groep behorende grondgebruikers in 1959 waren er slechts 7 met grondgebruik van een hectare en meer.

Wat de grondgebruikers met een niet-agrarisch hoofdberoep betreft, blijkt het aantal van deze grondgebruikers in de periode 1947-1955 sterk te zijn teruggelopen; na 1955 is er van een sterke toeneming sprake, waardoor voor Langedijk, St.-Pancras en Koedijk van een procentuele toeneming t.o.v. 1947 kan worden gesproken. Bij een beperking van de waarneming tot de grondgebruikers in deze groep met grondgebruik van een hectare en meer, blijkt dezelfde tendentie te bestaan, waarbij alleen St.-Pancras een afwijkend beeld vertoont.

Voor de tot dusver besproken tabellen en bijlagen zijn gemeentelijke cijfers gebruikt van gemeenten die geheel of voor het grootste deel in het ruilverkavelingsgebied liggen. De cijfers over deze gemeenten tezamen zijn representatief te noemen voor het Geestmerambacht, doch geven niet het juiste aantal in het ruilverkavelingsblok wonende grondgebruikers weer.

Daar de landbouwtellingformulieren van deze groep konden worden overgenomen, kon tevens de bij het L.E.I. gebruikelijke indeling in beroepsgroepen worden ingevoerd.

De door het C.B.S. toegepaste indeling berust op de eigen opgaven van de telplichtingen. Daardoor komt het voor dat een grondgebruiker b.v. als tuinder staat geregistreerd, terwijl hij in feite het hoofdberoep van tuinarbeider heeft. Voor een meer gedetailleerd onderzoek als het onderhavige is het daarom gewenst tot een andere beroepsindeling te komen; de onderscheiden beroepsgroepen zijn:

- A-grondgebruikers: het bedrijfshoofd besteedt zijn arbeidstijd geheel aan het eigen bedrijf;
- B-grondgebruikers: meer dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het eigen bedrijf besteed, daarnaast heeft het bedrijfshoofd nog een nevenberoep;
- C-grondgebruikers: minder dan de helft van de arbeidstijd wordt door de grondgebruiker aan het eigen bedrijf(je) besteed;
- D-grondgebruikers: rustende agrariërs of gepensioneerde niet-agrariërs en personen zonder beroep voor zover ze enig grondgebruik hebben.

§ 3. Ontwikkeling in de periode 1952 - 1961

a. Verschuiving tussen de beroepsgroepen

De genoemde L.E.I.-indeling in beroepsgroepen geeft geen informatie over de bedrijven, maar over de grondgebruikers, de bedrijfshoofden. De aard van het agrarische bedrijf (bedrijfstype) blijft hier dan ook voorslagnog buiten beschouwing.

Deze indeling kan alleen worden toegepast in overleg met ter plaatse goed bekend zijnde personen; ze is uitgevoerd op de tellingformulieren van 1952 en van 1961.

Tabel 10 geeft hiervan een beeld. Voor een meer nauwkeurige gebiedsomschrijving dan hierin vermeld wordt verwezen naar de inleiding van deze schets.

Tabel 10

INDELING IN BEROEPSGROEPEN

Gebied	Jaar	Aantal grondgebruikers					totaal
		in de beroepsgroep					
		A	B	C	D	bijzondere groep	
Broek op Langedijk	1952	159	1	24	13	-	197
	1961	120	2	38	16	-	176
Scharwoude	1952	228	3	51	20	2	304
	1961	146	4	77	28	1	256
Oudkarspel	1952	105	5	18	11	-	139
	1961	80	5	28	15	-	128
St.-Pancras	1952	239	16	60	35	-	350
	1961	196	9	70	30	-	305
Koedijk-N.	1952	61	3	8	8	-	80
	1961	41	7	11	5	-	64
Warmenhuizen	1952	211	7	35	13	1	267
	1961	167	10	45	17	1	240
Ruilverk.gebied	1952	1003	35	196	100	3	1337
	1961	750	37	269	111	2	1169

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Tot de bijzondere groep zijn gerekend de Stichting "Tuinbouw-proefbedrijf" in het gebied Warmenhuizen, de Coöperatieve Afzet-vereniging "Noordermarktbond" in het gebied Scharwoude en het + 1956 geliquideerde Coöperatieve Loonploegbedrijf "Geestmerambacht" in het gebied Scharwoude. Deze bijzondere groep is in het vervolg, tenzij anders vermeld, buiten beschouwing gelaten.

De ontwikkeling van het aantal grondgebruikers naar beroepsgroepen blijkt voorts ook uit tabel 11.

Tabel 11

ONTWIKKELING NAAR BEROEPSGROEP

Gebied	Indices (1952=100) grondgebruikers naar beroepsgroepen in 1961			
	A en B	C	D	alle groepen
Broek op Langedijk	76	158	123	89
Scharwoude	65	151	140	84
Oudkarspel	77	156	136	92
St.-Pancras	80	117	86	87
Koedijk-N.	75	138	63	80
Warmenhuizen	81	129	131	90
Ruilverk. gebied	76	137	111	87

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Het aantal grondgebruikers in het gehele ruilverkavelingsgebied is in de periode 1952-1961 met 13% afgenomen. Voor het gebied Koedijk-Noord is deze teruggang zelfs 20%.

Deze afneming van het aantal grondgebruikers is veroorzaakt door een sterke afneming van het aantal A- en B-grondgebruikers; voor het gehele gebied is deze afneming 24%, voor het gebied Scharwoude zelfs 35%.

Een toeneming van het aantal C-grondgebruikers kan worden geconstateerd voor alle gebieden, voor drie gebieden zelfs van meer dan 50%. De ontwikkeling van het aantal D-grondgebruikers geeft voor de gebieden afzonderlijk een nogal verschillend verloop, wat mede een gevolg kan zijn van de betrekkelijk kleine aantallen in deze beroepsgroep.

Het bovenstaande geeft echter nog geen indruk over de wijze, waarop deze aantalsontwikkeling tot stand is gekomen. Ten einde hierin een inzicht te krijgen zijn voor de periode 1952-1961 alle mutaties van de geregistreerde grondgebruikers nagegaan, voor wat betreft verandering van beroepsgroep, het uit de registratie verdwijnen en het in de registratie opgenomen worden. Uit de gegevens, hierdoor verkregen, kon tabel 12 worden samengesteld.

Tabel 12

ONTWIKKELING 1952-1961

	Aantal grondgebruikers					totaal
	in de beroepsgroep					
	A	B	C	D	bijzon- dere groep	
Aanwezig in 1952	1003	35	196	100	3	1337
Sedert 1952 verdwenen -	309	11	86	86	1	493
	694	24	110	14	2	844
Overgegaan naar andere beroepsgroep -	155	15	30	-	-	.
	539	9	80	14	2	844
Afkomstig van andere beroepsgroep +	22	18	81	79	-	.
	561	27	161	93	2	844
Sedert 1952 gevestigd +	189	10	108	18	-	325
Aanwezig in 1961	750	37	269	111	2	1169

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Er is reeds gewezen op de afnemng van het aantal A-grondgebruikers en de toeneming van het aantal C-gebruikers. Deze opmerkelijke afnemng van het aantal A-grondgebruikers blijkt te bestaan uit een overgang van de A- naar de C- en D-groepen, alsmede uit een groter vertrek uit dan vestiging in deze groep.

Een overgang naar de D-groep is vanzelfsprekend in een periode van 9 jaren.

Uit tabel 13 blijken de mutaties in de beroepsgroepen van de grondgebruikers die zowel in 1952 als in 1961 geregistreerd waren voor het gehele ruilverkavelingsgebied; voor cijfers per gebied wordt naar bijlage 8 verwezen.

Tabel 13

DE IN 1952 EN 1961 GEREgistREERDE GRONDGEbRUIKERS

Grondge- bruikers naar beroeps- groep	Grondgebruikers in beide jaren geregistreerd				
	aantal, situatie 1952	percentage naar beroepsgroepen situatie 1961			
		A	B	C	D
A	694	78	2	10	10
B	24	8	38	46	8
C	110	18	3	73	6
D	14	-	-	-	100

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Van de 694 personen, die in 1952 A-grondgebruiker waren heeft 12% een niet-agrarisch beroep aangetrokken of is er als arbeider in de land- en tuinbouw bij gaan werken. De kleine B-groep blijkt te kunnen worden beschouwd als een overgangsfase tussen de A- en C-groepen.

Het blijkt dat 18% van de C-grondgebruikers het niet-agrarisch hoofdberoep heeft afgestoten of niet langer land- en tuinarbeider is gebleven en een volledige dagtaak op het eigen agrarische bedrijf heeft gevonden.

Doordat het aantal A-grondgebruikers 82% uitmaakt van het totaal aantal grondgebruikers dat in beide jaren in het blok was geregistreerd, geeft het totaalbeeld een verschuiving van de A-groep naar de C-groep te zien.

Bij een beschouwing van deze ontwikkeling voor de gebieden afzonderlijk valt gebied "Scharwoude" op met een verschuiving van 17% van de A-groep naar de C-groep.

b. De nieuwgevestigde grondgebruikers

Uit tabel 12 blijkt dat er in de periode 1952-1961 in het ruilverkavelingsgebied 325 grondgebruikers nieuw in de registratie zijn opgenomen. In het vervolg zal gemakshalve over "nieuwgevestigde" grondgebruikers worden gesproken.

Over de wijze waarop deze grondgebruikers zich gevestigd hebben geeft tabel 14 een beeld.

Tabel 14

WIJZE VAN VESTIGING VAN DE SEDERT 1952 NIEUW GEVESTIGDE GRONDGEBRUIKERS

Wijze van vestiging	Nieuwgevestigde grondgebruikers				
	totaal	in de beroepsgroep (situatie 1961)			
		A	B	C	D
Gevestigd op los land	123	62	6	52	3
Grondgebruik overgenomen van grondgebruiker die uit registratie is verdwenen	106	82	2	10	12
Grondgebruik afgesplitst	67	30	2	35	-
Ontbinding van firma of getreden in firma	9	9	-	-	-
Verhuisd (van buiten het blok)	8	6	-	-	2
Overige wijzen van vestiging	12	-	-	11	1
	325	189	10	108	18

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

33% van het totale aantal nieuwe vestigingen in het ruilverkavelingsgebied blijkt te bestaan uit overneming van een bestaand bedrijf; voor de A-groep is dit percentage 43. Hierbij heeft zich

alleen een wisseling van bedrijfshoofd voorgedaan en betekent deze wisseling een voortzetting van het bedrijf.

De twee categorieën nieuwe vestigingen op los land en nieuwe vestigingen door afgesplitst grondgebruik maken tezamen 58% van het totaal aantal nieuwe vestigingen uit, voor de C-groep alleen zelfs 81%. Hierbij dient te worden vermeld dat in het algemeen de C-grondgebruikers weinig tot zeer weinig grond in gebruik hebben (zie tabel 20).

De indeling van de nieuwgevestigde grondgebruikers naar gebieden blijkt uit tabel 15. Tevens is hierbij aangegeven de betekenis van deze nieuwe vestigingen ten opzichte van de situatie in 1961.

Tabel 15

NIEUWGEVESTIGDEN (1952-1961) NAAR GEBIED

Gebied	Nieuwgevestigde grondgebruikers							
	totaal aantal	in de beroepsgroep			percentage van het aantal per beroepsgroep in 1961			
		A en B	C	D	totaal	A en B	C	D
Broek op Langedijk	48	28	17	3	27	23	45	19
Scharwoude	68	41	26	1	27	27	34	4
Oudkarspel	45	27	14	4	35	32	50	27
St.-Pancras	72	38	28	6	24	19	40	20
Koedijk-N.	14	10	4	-	22	21	36	0
Warmenhuizen	78	55	19	4	33	31	42	24
Ruilverk.gebied	325	199	108	18	28	25	40	16

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

In Oudkarspel en Warmenhuizen blijken de hoogste percentages nieuwe vestigingen voor te komen, zowel voor alle groepen tezamen als voor de A- en B-groep afzonderlijk. Het laagste percentage nieuwe vestigingen voor alle groepen kan worden geconstateerd voor Koedijk-Noord, terwijl het percentage voor de A- en B-groep het laagst is in St.-Pancras.

Van de nieuwgevestigden in het ruilverkavelingsgebied is nagegaan waar ze vandaan gekomen zijn. Tabel 16 geeft hierover een indruk.

Tabel 16

NIEUWGEVESTIGDEN (1952-1961) NAAR PLAATS VAN HERKOMST

Beroeps- groep	Aantal nieuw- gevestigde grond- gebruikers	Aantal nieuwgevestigde grondgebruikers afkomstig		
		uit het blok	van buiten het blok	
			uit aangren- 1) zende gemeenten	overige gemeenten in Nederland
A	189	147	26	16
B	10	7	1	2
C	108	92	4	12
D	18	15	2	1
Alle groepen	325	261	33	31

1) En gemeenten die gedeeltelijk in het blok vallen.

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

80% van het totaal aantal nieuwgevestigden in het ruilverkavelingsgebied blijkt dus autochtoon te zijn; voor de A- en B-groep is dit percentage 77. Er kan worden vastgesteld dat slechts bij 10% van alle nieuwgevestigden en bij 8% van de A- en B-groep sprake is van nieuwe vestigingen uit gebieden die op enige afstand van het Geestmerambacht liggen.

Tevens is nagegaan de status van de nieuwgevestigde grondgebruikers vóór hun vestiging in het Geestmerambacht plaatshad. Daar hierbij de leeftijd een belangrijke rol speelt, is deze ook in tabel 17 verwerkt.

Tabel 17

NIEUWGEVESTIGDEN (1952-1961) NAAR VORIG BEROEP

Leeftijdsklasse	Nieuwgevestigde grondgebruikers (A en B)						
	totaal	naar vorig beroep					
		thuis mee- werkend	land- en tuin- arbeider	zelfst. agrariër in het elders blok 1)	huis- vrouw 2)	overige beroeper	
< 35 jaar	108	98	8	-	-	-	2
35-45 jaar	46	38	2	2	1	1	2
45-55 jaar	22	9	2	4	4	1	2
≥ 55 jaar	23	2	-	6	4	11	-
Alle leeftijdsklassen	199	147	12	12	9	13	6

- 1) In deze gevallen hebben nieuwe registraties plaatsgehad doordat een firma werd ontbonden of aangegaan.
- 2) In deze gevallen hebben nieuwe registraties plaatsgehad door het voortzetten van een bedrijf door de weduwe van een grondgebruiker.

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Het beroep van de nieuwgevestigde A- en B-grondgebruikers vóór hun vestiging was voor 74% dat van meewerkende op het ouderlijke agrarische bedrijf. Slechts 6% was voorheen land- en tuinarbeider.

c. De "gaande" grondgebruikers.

Uit tabel 12 blijkt dat in de periode 1952-1961 een aantal van 492 grondgebruikers uit de registratie is verdwenen, die ook wel aangeduid kunnen worden met de term "gaande" of verdwenen grondgebruikers.

Omtrent de oorzaken die dit verdwijnen uit de registratie tot gevolg hebben gehad geeft tabel 18 een inzicht.

Tabel 18

OOZAKEN VAN VERDWIJNING UIT DE REGISTRATIE VAN SEDERT 1952
VERDWENEN GRONDGEBRUIKERS

Oorzaak van verdwijning	Aantal uit de registratie verdwenen grondgebruikers				
	totaal	in de beroepsgroep			
		A	B	C	D
Overlijden	149	101	2	9	37
Rentenieren en ziekte	165	100	6	13	46
Beroepsverandering	134	68	2	61	3
Verhuisd (naar buiten het blok)	21	20	-	1	-
Emigratie	14	11	1	2	-
Opgegaan in of ontbinding van firma	9	9	-	-	-
	492	309	11	86	86

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Bij de vermindering van het aantal bedrijven in groep A en B valt het accent in de periode 1952-1961 zeer sterk op de "natuurlijke" bedrijfsbeëindiging, te weten 33% door rentenieren en invaliditeit en 32% door overlijden.

Beroepsverandering, d.w.z. de overgang naar een niet-agrarisch beroep onder gelijktijdige afstoting van het grondgebruik, is voor de A- en B-groep als reden van verdwijnen uit de registratie echter ook opmerkelijk; bij 22% van het aantal uit de registratie verdwenen A- en B-grondgebruikers kon dit als reden van verdwijning worden geconstateerd, terwijl het vergelijkbare percentage voor geheel Nederland 6% bedraagt. 1)

1) "Bedrijfsopvolging en wisseling in het gebruik van de grond", rapport van het L.E.I.

Bij de C-groep blijkt de overgang naar een ander beroep de belangrijkste reden van opheffing van het grondgebruik te zijn, nl. in 71% van de gevallen.

Tabel 19 geeft een indeling van de uit de registratie verdwenen grondgebruikers naar de gebieden waarin het blok is verdeeld. Tevens blijkt uit deze tabel de betekenis van deze aantallen ten opzichte van het totaal aantal geregistreerde grondgebruikers in 1952.

UIT DE REGISTRATIE VERDWENEN GRONDGEBRUIKERS NAAR GEBIED

Tabel 19

Gebied	Uit de registratie verdwenen grondgebruikers							
	totaal-aantal	in de beroepsgroep			percentage van het aantal per beroepsgroep in 1952 aanwezige grondgebruikers			
		A en B	C	D	totaal	A en B	C	D
Broek op Langedijk	69	48	11	10	35	30	46	77
Scharwoude	116	75	24	17	38	32	47	85
Oudkarspel	57	40	7	10	41	36	39	91
St.-Pancras	118	65	22	31	34	25	37	89
Koedijk-N.	31	20	4	7	39	31	50	88
Warmenhuizen	101	72	18	11	38	33	51	85
Ruilverk.gebied	492	320	86	86	37	31	44	86

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Het percentage in de periode 1952-1961 uit de registratie verdwenen grondgebruikers van het totaal aantal aanwezige grondgebruikers in 1952 blijkt bij vergelijking van de gebieden onderling weinig uiteen te lopen. Ook voor de beroepsgroepen afzonderlijk kunnen geen grote verschillen tussen de gebieden worden geconstateerd, zij het, dat voor de A- en B-groep St.-Pancras een relatief laag percentage te zien geeft.

d. Hoofd- en nevenberoepen van de grondgebruikers

In § 2 van dit hoofdstuk is een beschouwing gewijd aan de indeling van de grondgebruikers naar hoofdberoepen. In het algemeen kan worden gesteld dat de B- en C-grondgebruikers, maar in het bijzonder de C-grondgebruikers, grondgebruik hebben dat tot de kleinere grootteklassen behoort. Tabel 20 geeft een overzicht van de grondgebruikers naar beroepsgroep en grootteklasse van de betrokken bedrijven.

Tabel 20

GRONDGEBRUIK NAAR GROOTTEKLASSE EN BEROEPSGROEP VAN DE GEBRUIKERS

Grootteklasse in aren	Grondgebruikers in 1961				
	aantal	percentage in de beroepsgroep			
		A	B	C	D
0- 50	168	1	5	40	46
50- 100	118	2	14	23	30
100- 200	244	20	38	22	19
200- 300	225	27	16	5	3
300- 500	225	26	8	8	2
500-1000	120	15	14	2	-
≥ 1000	67	9	5	-	-
Alle klassen	1167	100	100	100	100

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

De helft van het aantal grondgebruikers in de A-groep blijkt grondgebruik te hebben van minder dan 3 ha; 57% van het aantal in de B-groep van minder dan 2 ha; 63% van het aantal in de C-groep van minder dan 1 ha en 46% van het aantal D-grondgebruikers van minder dan $\frac{1}{2}$ ha.

Een overzicht van de neven- en hoofdberoepen van de B- en C-grondgebruikers in het ruilverkavelingsgebied (situatie 1961) wordt in tabel 21 gegeven. In de groepering van de beroepen is getracht een afnemende graad van verwantschap met de land- en tuinbouw tot uitdrukking te brengen. Tevens is ter vergelijking de situatie 1952 vermeld.

Tabel 21

NEVEN/HOOFDBEROEPEN VAN B-/C-GRONDGEBRUIKERS

Beroep	Aantal grondgebruikers in de beroepsgroep			
	B		C	
	1952	1961	1952	1961
Thuis meewerkend in de land- en tuinbouw	-	1	23	38
Land- en tuinarbeider	8	3	56	24
Loonwerker	5	2	9	14
Direct van de land- en tuinbouw afhankelijk beroep	10	11	42	53
Grondwerker	-	-	1	18
Verzorgde beroepen	7	13	30	33
Industriearbeider	-	1	11	68
Los arbeider	1	-	6	5
Overige beroepen	4	6	18	16
Alle beroepen	35	37	196	269

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Uit het overzicht van de neven- en hoofdberoepen van de B- en C-grondgebruikers blijkt over de periode 1952-1961 duidelijk een verschuiving van de min of meer met de land- en tuinbouw verwante beroepen naar de niet-verwante beroepen.

Duidelijk blijkt uit deze tabel dat binnen de groep van de C-grondgebruikers het accent op de industriearbeid is komen te liggen, terwijl het 10 jaar geleden nog bij de land- en tuinbouwarbeid lag. Het is bovendien van belang te wijzen op de betrekkelijk grote groep thuis meewerkende C-grondgebruikers. Dit betreft met name tuinderszoons die, in het ouderlijk bedrijf meewerkend, toch zelfstandig geregistreerd zijn als grondgebruiker (zie hoofdstuk V § 1).

Volledigheidshalve volgt hier nog een enkel gegeven over de D-grondgebruikers. Uit een nadere beschouwing van de voormalige beroepen van deze grondgebruikers blijkt dat van deze 111 personen 99 (89%) voorheen zelfstandig landbouwer oftuintier waren, 5 land- of tuinarbeider waren, 3 een beroep hadden dat direct van de land- en tuinbouw afhankelijk was en de resterende 2 tot "overige" kunnen worden bestempeld.

Resp. 46 en 76% van deze grondgebruikers had minder dan resp. $\frac{1}{2}$ ha en 1 ha grond in gebruik.

§ 4. Enkele externe produktieomstandigheden

Daar de hier bedoelde externe produktieomstandigheden niet afzonderlijk per geregistreerd bedrijf bekend zijn, moet worden teruggegrepen op gemeentelijke cijfers van het C.B.S.

a. Verkavelingstoestand

Wat betreft de verkavelingstoestand is in tabel 22 de situatie in 1959 vergeleken met die in 1950 en 1955. Hierbij dient te worden aangetekend dat het C.B.S. onder een kavel een stuk grond verstaat van één gebruiker, dat geheel door grond van anderen, door openbare wegen of door waterlopen is omringd.

Vooral het laatste punt uit deze definitie is voor het Geestmerambacht belangrijker dan ergens anders in Nederland. Hierbij kan nog worden herinnerd aan de twijfelachtige eer die de streek te beurt is gevallen door het verwerven van de benaming "Rijk der Duizend Eilanden".

Tabel 22

VERKAVELINGSTOESTAND

Gemeente	Verkavelingstoestand (gemiddeld per bedrijf)					
	in 1950		in 1955		in 1959	
	aantal kavels	kavel-grootte in ha	aantal kavels	kavel-grootte in ha	aantal kavels	kavel-grootte in ha
Warmenhuizen	4,1	0,96	4,4	0,90	4,0	1,03
Langedijk	7,3	0,41	7,3	0,43	7,0	0,42
St.-Pancras	5,9	0,42	5,1	0,49	5,5	0,42
Koedijk	4,5	0,74	5,0	0,69	4,2	0,89
4 gemeenten	6,0	0,53	6,0	0,54	5,7	0,56

Bron: C.B.S.

Uit deze gegevens blijkt dat de verkaveling in dit gebied zeer veel te wensen overlaat, vooral voor de gemeente Langedijk, waar het aantal kavels per bedrijf ruim 7 is.

Er kan van enige, zij het geringe, afneming van het gemiddelde aantal kavels na 1950 worden gesproken, met een uitzondering voor St.-Pancras.

b. Rechtsvorm van het grondgebruik

Een globale indruk van de eigendoms- en pachtverhoudingen in het Geestmerambacht geeft tabel 23. Ter vergelijking zijn ook de cijfers over Noordholland en Nederland in deze tabel opgenomen.

Tabel 23

EIGENDOM EN PACT

Gemeente/ gebied	Percentage cultuurgrond in gebruik					
	in 1950		in 1955		in 1959	
	eigendoms-grond	pacht-grond	eigendoms-grond	pacht-grond	eigendoms-grond	pacht-grond
Warmenhuizen	33	67	39	61	42	58
Langedijk	26	74	33	67	34	66
St.-Pancras	34	66	47	53	39	61
Koedijk	27	73	33	67	41	59
4 gemeenten	29	71	36	64	38	62
Noordholland	32	68	39	61	40	60
Nederland	44	56	47	53	48	52

Bron C.B.S.

Hoewel deze gegevens met enige reserve moeten worden geïnterpreteerd blijkt wel duidelijk een algemene tendentie van een toename van het eigendomsgrondgebruik en een afneming van het pachtgrondgebruik.

In geheel Noordholland, en in het bijzonder in de vier betrokken gemeenten, ligt het percentage eigendomsgrondgebruik belangrijk lager dan voor het gehele land.

Bij vergelijking van de gemeenten onderling blijkt in de periode 1950-1959 deze toeneming voor Koedijk het grootste te zijn. St.-Pancras valt op door een afwijkende tendentie: de sterke toeneming van het eigendomsgrondgebruik in de periode 1950-1955 ging daarna weer voor een groot deel verloren. Uit de gegevens over 1959 blijkt dat de situatie in Langedijk het minst is veranderd.

c. Openbare nutsvoorzieningen

Wat betreft de openbare nutsvoorzieningen is de situatie in het Geestmerambacht gunstig te noemen. Dit blijkt duidelijk uit tabel 24.

Tabel 24

OPENBARE NUTSVOORZIENINGEN

Gemeente	Aantal getelde bedrijven in 1960	Percentage bedrijven aangesloten op		
		telefoon- net	elektriciteits- net	waterleiding- net
Warmenhuizen	253	20	92	92
Langedijk	590	24	92	92
St.-Pancras	157	29	92	92
Koedijk	184	34	95	95
4 gemeenten	1184	25	92	92

Bron: C.B.S.

In aanmerking dient te worden genomen de uitzonderlijke ligging van de gebouwen in het Geestmerambacht. Deze staan bijna uitsluitend in een gesloten lintbebouwing langs de dijken of wegen.

HOOFDSTUK III

DE AGRARISCHE BEDRIJVEN

§ 1. Ontwikkeling van het grondgebruik

Hoe de ontwikkeling van het grondgebruik in de loop der jaren is geweest, blijkt uit tabel 25 en uit grafiek 3.

Tabel 25

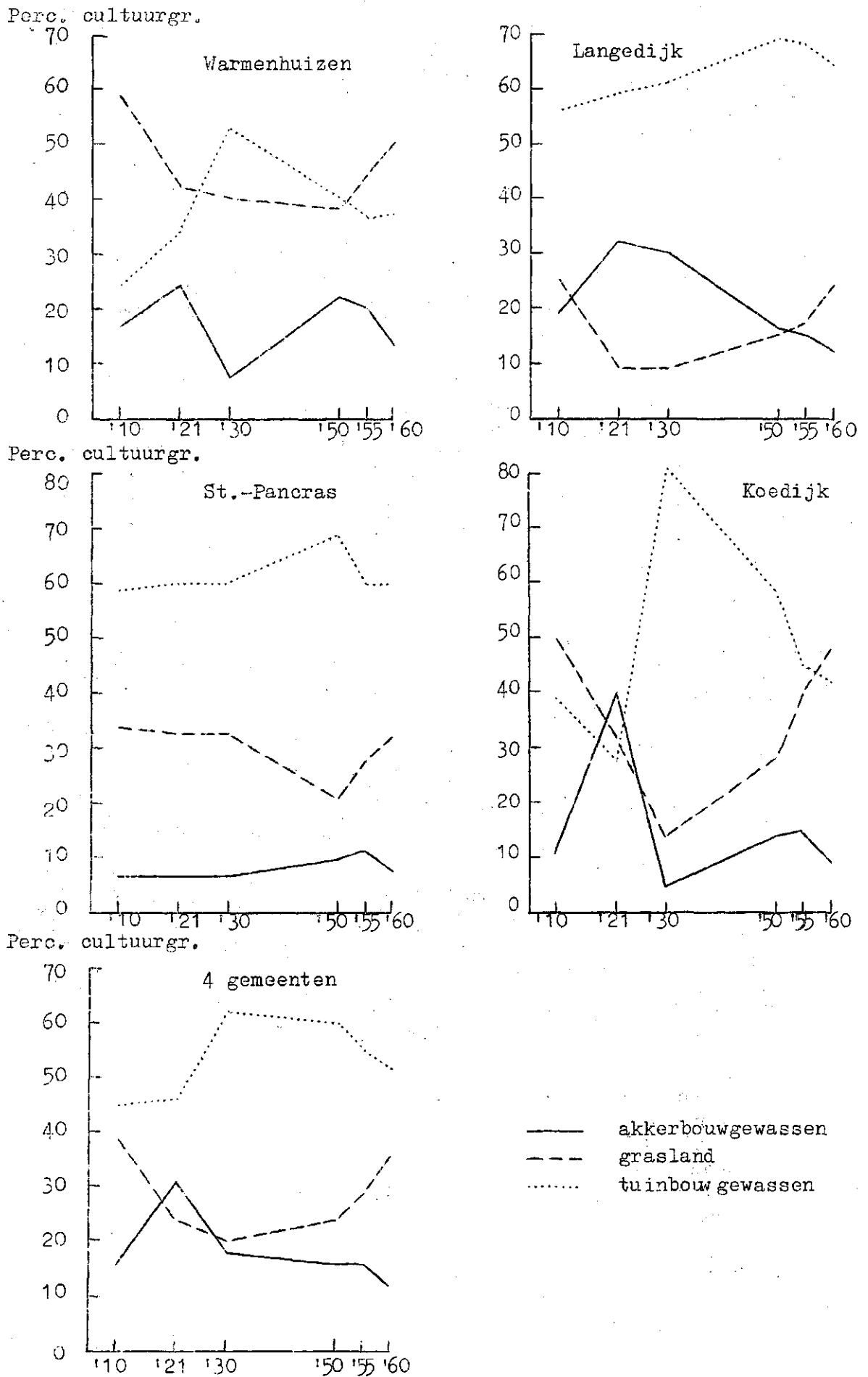
ONTWIKKELING VAN HET GRONDGEBRUIK

Indeling	Percentage cultuurgrond in					
	1910	1921	1930	1950	1955	1960
Beteeld met akkerbouwgewassen						
Warmenhuizen	17	24	7	22	20	13
Langedijk	19	32	30	16	15	12
St.-Pancras	7	7	7	10	12	8
Koedijk	11	40	5	14	15	10
4 gemeenten	16	30	18	16	16	12
In gebruik als grasland						
Warmenhuizen	59	42	40	38	44	50
Langedijk	25	9	9	15	17	24
St.-Pancras	34	33	33	21	28	32
Koedijk	50	32	14	28	40	48
4 gemeenten	39	24	20	24	29	36
Beteeld met tuinbouwgewassen						
Warmenhuizen	24	34	53	40	36	37
Langedijk	56	59	61	69	68	64
St.-Pancras	59	60	60	69	60	60
Koedijk	39	28	81	58	45	42
4 gemeenten	45	46	62	60	55	52

Bron: C.B.S.

Uit het totaalbeeld blijkt het volgende. De teelt van akkerbouwgewassen is in het Geestmerambacht altijd het minst belangrijk geweest. Afgezien van een "top" in de jaren rondom 1921, laat de ontwikkeling van het areaal een geleidelijke teruggang zien.

ONTWIKKELING VAN HET GRONDGEBRUIK

De ontwikkeling van het graslandareaal vertoont een sterke inkrimping tot de laatste Wereldoorlog en daarna een sterke uitbreiding. Een tegengestelde tendentie blijkt te bestaan wat betreft de areaalontwikkeling van de tuinbouwteelten: tot de oorlog een belangrijke uitbreiding en daarna een niet onbelangrijke inkrimping.

Bij een beschouwing van het verloop voor de afzonderlijke gemeenten vallen grote verschillen op. In de gemeenten Langedijk en St.-Pancras kwamen in 1910 reeds hoge percentages tuinbouwteelten voor; van 1910 af tot na de oorlog heeft een geleidelijke toeneming van het areaal plaatsgehad en daarna een niet onbelangrijke afnemings, waardoor St.-Pancras op ongeveer hetzelfde percentage is teruggevalen als in 1910 en Langedijk slechts 8% daar bovenuit komt.

In 1910 was de teelt van tuinbouwgewassen in Warmenhuizen nog onbelangrijk te noemen. De periode 1921-1930 geeft een belangrijke uitbreiding van de tuinbouw te zien en na 1930, terwijl dan juist voor Langedijk en St.-Pancras een meer geprononceerde uitbreiding plaats had, valt voor Warmenhuizen een sterke teruggang waar te nemen welke voortgaat tot 1955.

Warmenhuizen is de enige van de vier betrokken gemeenten, waarvan voor de periode 1955-1960 van een, zij het geringe, uitbreiding van het tuinbouwareaal kan worden gesproken.

De gemeente Koedijk had in 1910 een niet onbelangrijk percentage tuinbouwteelten. In de periode 1910-1921 heeft een teruggang plaatsgehad met in de volgende periode een wel bijzonder forse toeneming. Voor dit lage percentage in 1930 is geen afdoende verklaring te geven. Dit zou wellicht doenlijk zijn indien de landbouwtelling in 1930 een specificatie van de geteelde tuinbouwgewassen gaf.

De na 1930 volgende teruggang tot een meer gelijkmatig verloop maakt het aannemelijk dat aan dit hoge percentage in 1930 geen overdreven betekenis moet worden gehecht.

§ 2. Bedrijfstype en grondgebruik

Uit de vorige paragraaf blijkt dat de tuinbouw een dominerende plaats in het Geestmerambacht inneemt. Geen beeld is echter nog verkregen over de plaats die de tuinbouwteelten op de bedrijven innemen, m.a.w. over de mate van specialisatie en parallellisatie van de bedrijven.

Met de bedoeling een duidelijker inzicht in deze materie te verkrijgen, zijn de bedrijven ingedeeld naar de volgende bedrijfstypen:

opengrondstuinbouw

bollenteelt

glastuinbouw

vechouderij

akkerbouw

overige (pluimvee, bloemisterij, fruitteelt)

Deze indeling heeft plaatsgehad op basis van dezelfde criteria als zijn toegepast in het rapport "Het Geestmerambacht" van 1955. Er is nl. uitgegaan van de intensiteit van het teeltplan, welke wordt bepaald door de bruto-opbrengst in geld van de bovengenoemde produktierichtingen. Weliswaar zijn de bruto-opbrengsten, welke in het rapport 1955 zijn gehanteerd, veranderd, doch er kan worden aangenomen dat de onderlinge verhoudingen ongeveer gelijk zijn gebleven.

Aldus kunnen de verschillende bedrijfstypen als volgt worden gekarakteriseerd.

1. Tuinbouwbedrijven:
  - van de totale bruto-opbrengst wordt 50% of meer ingenomen door tuinbouwteelten (groenteteelt en bollenteelt).
  - a. Opengrondstuinbouw:
    - van de bruto-opbrengst aan tuinbouwteelten wordt het hoogste percentage ingenomen door opengrondsgroenteteelt;
  - b. Bollenteelt:
    - van de bruto-opbrengst aan tuinbouwteelten wordt het hoogste percentage ingenomen door bollenteelt;
  - c. Glastuinbouw:
    - van de bruto-opbrengst aan tuinbouwteelten wordt het hoogste percentage ingenomen door glasteelten.
2. Landbouwbedrijven:
  - van de totale bruto-opbrengst wordt 50% of meer ingenomen door de veehouderij en/of akkerbouw
  - d. Veehouderij:
    - van de bruto-opbrengst aan veehouderij en akkerbouw wordt meer dan de helft ingenomen door de veehouderij;
  - e. Akkerbouw:
    - van de bruto-opbrengst aan veehouderij en akkerbouw wordt meer dan de helft ingenomen door de akkerbouw.
3. Overige:
  - van de totale bruto-opbrengst wordt 50% of meer ingenomen door andere produktierichtingen dan de eerder genoemde (pluimvee, fruitteelt, bloemisterij).

Bijlage 9 en tabel 26 geven een overzicht van de genoemde bedrijfstypen naar beroepsgroepen voor de gebieden afzonderlijk en voor het gehele ruilverkavelingsgebied. Er moet op worden gewezen dat een aantal geregistreerden in 1961 (tijdelijk) geen grondgebruik had in verband met de uitvoering van ruilverkavelingswerken.

Tabel 26

GRONDGEBRUIKERS NAAR BEDRIJFSTYPE

Indeling	Aantal grond- gebruikers	Percentage naar bedrijfstype					
		tuinders o.g.	bollen- kwekers	glas- tuinders	vee- houders	akker- bouwers	ove- rigen
A- en B-grond- gebruikers:							
B. op Langedijk	122	87	8	1	2	-	2
Scharwoude	150	88	7	-	5	0	-
Oudkarspel	84	68	6	-	25	1	-
St.-Pancras	205	62	12	5	19	-	2
Koedijk-Noord	48	71	6	-	21	-	2
Warmenhuizen	177	63	5	5	30	2	-
Ruilverk.gebied	786	72	8	2	17	0	1
C-grondgebruikers	252	62	10	2	20	5	1
D-grondgebruikers	104	71	10	2	13	2	2
Alle grondgebruikers	1142	70	8	2	17	2	1

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Zeer duidelijk komen, als sterk dominerende groep, de opengrondstuinders naar voren; zij maken 72% van de A- en B-groep uit en 70% van alle grondgebruikers. Daarna komen de veehouders met 17% en vervolgens de bollenkwekers met 8%; de overige groepen maken tezamen slechts 3% van de A- en B-groep en 5% van alle grondgebruikers uit.

Wat de situatie in 1961 per deelgebied betreft, blijken er wel enige verschillen te kunnen worden geconstateerd. De hoogste percentages opengrondstuinders worden aangetroffen in Broek op Langedijk en Scharwoude. Warmenhuizen valt op door een hoog percentage veehouders, terwijl het hoogste percentage bollenkwekers in St.-Pancras voorkomt. Het gebied Koedijk-Noord komt nog het meest met het gemiddelde voor het gehele ruilverkavelingsgebied overeen.

In hoeverre de bedrijven, naast deze bedrijfstype-indeling nog al of niet gemengd zijn, blijkt uit bijlage 10. Tevens geeft deze bijlage de gemiddelde bedrijfs grootte per type weer, terwijl in bijl. 11 "een indeling van de bedrijven naar type en naar grootteklasse" wordt gegeven.

Uit bijlage 10 blijkt dat op het opengrondstuindersbedrijf in de A- en B-groep gemiddeld 82% van de cultuurgrond met tuinbouwgewassen werd beteeld, 12% met akkerbouwgewassen en 6% als grasland in gebruik was.

Bij vergelijking van de gebieden onderling komen er enige verschillen naar voren; in Warmenhuizen blijken de opengrondstuinbouwbedrijven nog het meest gemengd te zijn, hier maakt het tuinland slechts 71% van de totale oppervlakte cultuurgrond uit. In Broek op Langedijk kan van de hoogste graad van ontmenging worden gesproken,

hier blijkt 91% van de cultuurgrond als tuinland in gebruik te zijn; de gemiddelde bedrijfsgrootte is hier ook het laagst, nl. 2,62 ha.

De gemiddelde bedrijfsgrootte van de veehouderijbedrijven in de A- en B-groep blijkt 10,36 te zijn; het grasland maakt hier 89% van de cultuurgrond uit.

Het aantal akkerbouwbedrijven in de A- en B-groep in het gehele ruilverkavelingsgebied bedraagt slechts 5, hiervan is de gemiddelde bedrijfsgrootte 8,95 ha en maakt het oppervlakte bouwland 55% van de cultuurgrond uit en het tuinland 16%.

Alvorens een nadere beschouwing te wijden aan de bedrijfstypen afzonderlijk wordt in bijlage 12 een overzicht gegeven van het totale tuinlandgebruik.

Van de totale oppervlakte cultuurgrond in het ruilverkavelingsgebied is 50% in gebruik voor tuinbouwteelten, welke bijna geheel bestaan uit opengrondsgroententeelten, nl. 92%. De resterende 8% komt praktisch geheel voor rekening van de bloembollenteelt.

In de A- en B-groep geeft Koedijk-Noord het hoogste percentage opengrondsgroenteteelt te zien, nl. 98%. Broek op Langedijk valt op door het laagste percentage daarvoor, nl. 90%; van de overige 10% worden er 9 door de bloembollenteelt bezet.

Het hoogste percentage bollenteelt geldt voor St.-Pancras, nl. 11%; dit gebied is ook het enige in het ruilverkavelingsblok waar glastuinbouw van enige betekenis voorkomt. Fruitteelt van enige omvang komt slechts in Broek op Langedijk voor.

a. De opengrondstuinders

Uit het voorgaande is reeds gebleken dat bij de indeling naar bedrijfstypen van de 786 bedrijven in de A- en B-groep er 568 tot de opengrondstuinbouwbedrijven behoren; van het totaal aantal bedrijven (1142) bleken er 797 aldus te kunnen worden getypeerd.

Van het areaal opengrondsgroenten in 1961 werd 90% op de opengrondstuinbouwbedrijven aangetroffen en 10% op de overige bedrijven van de A- en B-groep. Voor alle grondgebruikers zijn deze percentages 91% op de opengrondstuinbouwbedrijven en 9% op de overige bedrijven.

Tabel 27 geeft dit voor de gebieden afzonderlijk weer.

Tabel 27

OPENGRONDSTUINDERS EN OPENGRONDSGROENTETEELT

Indeling	Totaal		Percentage	
	aantal grond- gebruikers	oppervlakte opengronds- groente- teelt in ha	tuinders o.g.	opengronds- groente- teelt
A- en B-grondgebruikers:				
Broek op Langedijk	122	254,80	87	92
Scharwoude	150	377,09	88	94
Oudkarspel	84	163,19	68	89
St.-Pancras	205	328,41	62	88
Koedijk-Noord	48	122,43	71	93
Warmenhuizen	177	281,13	63	86
Ruilverkavelingsgebied	786	1527,05	72	90
C-grondgebruikers	252	140,99	62	96
D-grondgebruikers	104	47,96	71	97
Alle grondgebruikers	1142	1716,00	70	91

Bron: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Uit de reeds genoemde bijlage 11 blijkt dat 2% van de 568 opengrondstuinders uit de A- en B-groep minder dan 1 ha grond in gebruik heeft 58% 1-3 ha, 30% 3-5 ha, 9% 5-10 ha en tenslotte 1% 10 ha of meer, resulterend in een gemiddelde bedrijfsgrootte van de opengrondstuinbouwbedrijven van 3,10 ha.

In bijlage 13 is een overzicht gegeven van de voornaamste groentegewassen die tezamen het totale areaal opengrondsgroenteteelt uitmaken. Hierbij zijn vergeleken de percentages, die een bepaald groentegewas naar oppervlakte inneemt op de opengrondstuinbouwbedrijven en op alle bedrijven.

Het blijkt dat de teelt van kool resp. 51% en 52% van de totale oppervlakte groenten in de open grond op de opengrondstuinbouwbedrijven van de resp. A- en B-groep en alle groepen uitmaakt. De koolteelt, met name die van sluitkool, is in het Geestmerambacht het belangrijkste, gevolgd door de teelt van vroege aardappelen. Deze teelt maakt resp. 32 en 31% van de totale oppervlakte opengrondsgroenteteelt uit voor resp. de A- en B-groep en alle groepen. De overige groenteteelten zijn relatief van geringe betekenis.

Bij vergelijking van de gebieden onderling in dit opzicht blijken slechts kleine verschillen te bestaan.

De mate van specialisatie van de opengrondstuinbouwbedrijven wordt weergegeven in bijlage 14. Op de opengrondstuinbouwbedrijven in het ruilverkavelingsgebied blijken de voornaamste neventeelten te bestaan uit bloembollenteelt en graslandcultuur.

Uit bijlage 14 blijkt dat van alle opengrondstuinbouwbedrijven in de A- en B-groep 56% zuivere, gespecialiseerde bedrijven zijn, d.w.z. zonder grasland en zonder bollenteelt.

Dat de grootte van de bedrijven hierbij van invloed zal zijn, behoeft wel geen betoog. De volgende cijfers geven het percentage gespecialiseerde opengrondstuinbouwbedrijven in de A- en B-groep per grootteklasse aan:

0,50 - 1 ha	60%
1 - 2 ha	62%
2 - 3 ha	61%
3 - 5 ha	51%
≥ 5 ha	37%

Uit het voorgaande is gebleken dat van de 568 opengrondstuinbouwbedrijven in de A- en B-groep er 251 niet gespecialiseerd zijn te noemen. Tabel 28 geeft van deze min of meer nog gemengde bedrijven een indeling naar de reeds genoemde neventeelten, waarbij tevens een indeling naar de gebieden is aangebracht. Bij vergelijking van de gebieden onderling blijken er grote verschillen te bestaan in de mate van specialisatie.

Tabel 28

OPENGRONDSTUINBOUWBEDRIJVEN MET EN ZONDER NEVENTEELTEN

Indeling	Opengrondsgroenteteeltbedrijven				
	aantal	gespecialiseerd	waarvan percentage		
			gemengd met neventeelten in de vorm van		
			grasland- cultuur alleen	bollen- cultuur alleen	grasland- en bollencultuur beide
A- en B-grondgebruikers					
Broek op Langedijk	106	44	2	52	2
Scharwoude	132	50	8	38	4
Oudkarspel	57	69	12	19	-
St.-Pancras	127	65	7	26	2
Koedijk-Noord	34	85	12	3	-
Warmenhuizen	112	47	9	36	8
Ruilverkavelingsgebied	568	56	8	33	3
C-grondgebruikers	155	86	3	10	1
D-grondgebruikers	74	91	1	8	-

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Van de opengrondstuinbouwbedrijven in de A- en B-groep kunnen er dus 56% gespecialiseerd worden genoemd, 33% heeft als neventeelt alleen bloembollenteelt, 8% alleen graslandcultuur en 3% zowel grasland- als bollencultuur. Als neventeelt blijkt de bollenteelt dus het meest voor te komen.

Bij vergelijking van de gebieden onderling blijkt dat Broek op Langedijk het laagste percentage gespecialiseerde bedrijven heeft (44%) en het hoogste percentage met als neventeelten alleen bollencultuur (52%). Voor Koedijk-Noord kan het hoogste percentage gespecialiseerde opengrondstuinbouwbedrijven worden waargenomen (85%). De hoogste percentages bedrijven met als neventeelt alleen graslandcultuur komen voor in Oudkarspel en Koedijk-Noord.

In de C- en D-groep vallen de hoge percentages gespecialiseerde opengrondstuinbouwbedrijfjes op. De gemiddelde bedrijfsgrootte van genoemde bedrijfjes is resp. 101 en 73 are, welke vermelding hierbij reeds veel verklaart.

b. De bollenkwekers

In het ruilverkavelingsgebied besloeg de totale oppervlakte bloembollen in 1961 ruim 133 ha, waarvan 122 ha geteeld werd op de bedrijven in de A- en B-groep. Het bollenareaal maakt 7% van de totale oppervlakte tuinland uit.

Van het totaal aantal bedrijven in de A- en B-groep (786) zijn er 61 (8%) als "bollenbedrijven" getypeerd, van de C-groep 26 of 10% en van de D-groep 10 of eveneens 10%.

Van het totale bollenareaal in 1961 werd slechts 49% aangetroffen op de "bollenbedrijven" en 51% op de overige bedrijven in de A- en B-groep. Hieruit blijkt, dat de teelt van bollen als neventeelt op bedrijven van een ander type belangrijk is en zelfs ongeveer de helft van het gehele areaal omvat. Dit is ook al ter sprake gekomen bij de beschouwing van de opengrondstuinbouwbedrijven; 36% van deze bedrijven in de A- en B-groep had bollen als neventeelt.

Voor alle grondgebruikers zijn de percentages: 50% op de "bollenbedrijven" en 50% op de overige bedrijven.

Tabel 29 geeft een overzicht van de bloembollen- en -knollenteelten.

BEDRIJVEN MET BLOEMBOLLENTEELT

Tabel 29

Indeling	Aantal bedrijven	Oppervlakte bloembollen- in ha	Percentage bollenland beteeld met			
			hoofd- soorten	gladi- olen	overig bijgoed	leeg bollen- land
A- en B-grondgebruikers						
Bollenbedrijven	61	59,32	38	35	9	18
Alle typen	786	122,27	41	40	8	11
Alle grondgebruikers						
Bollenbedrijven	97	67,05	43	32	8	17
Alle typen	1142	133,63	43	38	8	11

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

De gemiddelde bedrijfsgrootte van de 61 bollenbedrijven in de A- en B-groep blijkt 2,59 ha te zijn, voor de C-groep is deze 25 are en voor de D-groep 42 are.

De mate van specialisatie van de bollenbedrijven wordt weer-gegeven in bijlage 15. Slechts 7 van de 61 bollenbedrijven in de A- en B-groep bleken uitsluitend bollen te telen, m.a.w. volledig gespecialiseerd te zijn.

Voor de C- en D-groep ligt de situatie geheel anders. In aanmerking genomen de gemiddelde bedrijfsgrootte van deze bedrijfjes, resp. 25 en 42 are, is het niet verwonderlijk van de 26 bollenbedrijfjes in de C-groep en de 10 in de D-groep er resp. 23 en 7 als volledig gespecialiseerd te kunnen kwalifi-ceren.

Van de 26 bollenbedrijfjes in de C-groep bleken er 8 geëx-ploiteerd te worden door jongeren die als hoofdberoep thuis op het agrarische bedrijf meewerkten en 3 die door bollenhandelaars werden geëxploiteerd.

Op de bollenbedrijven in het Geestmerambacht blijken de voornaamste neventeelten te bestaan uit groenteteelt en gras-landcultuur. Tabel 30 geeft van de min of meer gemengde bollen-bedrijven de indeling naar de genoemde neventeelten.

Tabel 30

BOLLENBEDRIJVEN MET EN ZONDER NEVENTEELTEN

Indeling	Bollenbedrijven			
	aan-tal	gespecia-liseerd	gemengd met neventeelten in de vorm van	
			groenteteelt alleen	groenteteelt en graslandcultuur beide
A- en B-grondgebruikers				
Broek op Langedijk	10	1	9	-
Scharwoude	10	-	8	2
Oudkarspel	5	-	1	4
St.-Pancras	25	5	18	2
Koedijk-Noord	3	-	3	-
Warmenhuizen	8	1	5	2
Ruilverkavelingsgebied	61	7	44	10
C-grondgebruikers	26	23	3	-
D-grondgebruikers	10	7	2	1

Bronnen: C.B.S. (1961) en I.E.I.

Het blijkt dat alle 54 niet gespecialiseerde bedrijven in de A- en B-groep naast hun bollenteelt nog groenten teelden en slechts 10 daarenboven grasland exploiteerden; de mengvorm bollen-grasland zonder enige groenteteelt komt niet voor.

Bij vergelijking van de gebieden onderling blijkt het grootste aantal bollenbedrijven in St.-Pancras voor te komen, waarvan 5 gespecialiseerde bollenbedrijven.

c. De glastuinders

De oppervlakte geteelde tuinbouwgewassen onder glas bedroeg in 1961 5,07 ha, waarvan 4,68 ha op de bedrijven tot de A- en B-groep behorend. Hieruit blijkt reeds de geringe betekenis van deze teelten in het ruilverkavelingsgebied. Het aantal glastuinbouwbedrijven bedroeg 19, waarvan 13 tot de A- en B-groep behoorden. Het glastuinbouwareaal blijkt bijna geheel in St.-Pancras voor te komen.

Tabel 31 geeft een overzicht van de teelten onder glas.

Tabel 31

TEELTEN ONDER GLAS

Indeling	Aantal bedrijven	Oppervlakte met glas-teelten	Percentage glasteelt			
			groenten onder		fruit	bloem-kwekerij-gewassen
			staand glas	plat-glas		
A- en B-grondgebruikers						
Glastuinbouwbedrijven	13	2,55	65	28		7
Alle typen	786	4,68	65	25	1	9
Alle grondgebruikers						
Glastuinbouwbedrijven	19	2,80	59	27	4	10
Alle typen	1142	5,07	62	24	3	11

Bronnen C.B.S. (1961) en L.E.I.

Gemiddeld per bedrijf blijkt voor de genoemde 13 glastuinbouwbedrijven in de A- en B-groep de bedrijfs grootte 1,13 ha te zijn (zie bijlage 10), terwijl er slechts ongeveer 20 are glasteelten voorkomt.

Per bedrijf blijkt dan nog 4% en 31% van de totale oppervlakte cultuurgrond resp. voor akkerbouwgewassen en als grasland in gebruik te zijn. De overige grond (48%) wordt daarbij met opengrondstuinbouwgewassen beteeld.

In aanmerking genomen dat de 20 are glasteelten per bedrijf voor 4 are uit teelten onder platglas bestaat, blijkt nogmaals de geringe betekenis van de glastuinbouw in het ruilverkavelingsgebied.

De gemiddelde bedrijfs grootte van de vier glastuinbouwbedrijven in de C-groep is 21 are met een oppervlakte glastuinbouwteelten van gemiddeld $5\frac{1}{2}$ are per bedrijf.

d. De veehouders

Van de 786 A- en B-grondgebruikers in het ruilverkavelingsgebied zijn er 133 of 17% als veehouders getypeerd; voor alle grondgebruikers tezamen (1142) was dit percentage eveneens 17%.

Van het totale graslandareaal was 90% in gebruik bij de veehouders; dit blijkt uit tabel 32.

Tabel 32

GRASLANDGEBRUIK

Indeling	Aantal bedrijven	Oppervlakte grasland in ha
A- en B-grondgebruikers		
Veehouderijbedrijven	133	1223
Alle typen	786	1355
Alle grondgebruikers		
Veehouderijbedrijven	198	1338
Alle typen	1142	1479

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Blijkt hieruit dat niet alle grasland in gebruik is op de veehouderijbedrijven, daartegenover staat dat de veehouders ook niet allen uitsluitend grasland exploiteren.

Gemiddeld kan de grootte van het veehouderijbedrijf in de A- en B-groep op 10,36 ha worden gesteld, waarvan 89% als grasland in gebruik is, 7% met akkerbouwgewassen is beteeld en tenslotte 4% in gebruik is voor tuinbouwteelten (zie bijlage 10).

Hoe dit per bedrijf uiteenloopt blijkt uit bijlage 16. Enig verband tussen de grootte van het bedrijf en het al of niet gespecialiseerd zijn blijkt niet te bestaan, zelfs op de grotere bedrijven komt de teelt van tuinbouwgewassen voor.

62% van de veehouderijbedrijven blijkt gespecialiseerd te kunnen worden genoemd, voor St.-Pancras is dit zelfs 85%. In Warmenhuisen komen de meeste veehouders voor, gevolgd door St.-Pancras en Oudkarspel.

De gemiddelde grootte van de 51 veehouderijbedrijven in de C-groep blijkt nog 2,02 ha te zijn; hiervan zijn er 45 "gespecialiseerd". Voor de D-groep zijn deze cijfers als volgt: 14 bedrijfjes waarvan 12 "gespecialiseerd" en gemiddeld 1,55 ha groot.

De rundveehouderij staat overwegend in het teken van de melkproduktie; slechts op 12 van de 133 bedrijven in de A- en B-groep wordt mestvee gehouden. Voor een overzicht van de veestapel wordt verwezen naar bijlage 17.

Men kan in dit gebied zeer zeker spreken van een intensief graslandgebruik; gemiddeld worden er 128 melkkoeien per 100 ha grasland en kunstweide gehouden. Er wordt betrekkelijk weinig jongvee aangehouden.

In bijlage 18 zijn enkele gegevens opgenomen over varkens en pluimvee. Daar het mesten of fokken van varkens en de pluimveehouderij niet aan een zekere oppervlakte cultuurgrond zijn gebonden, zijn deze produktierichtingen zeer geschikt voor kleinere bedrijven waar een arbeidsoverschot aanwezig is. In het ruilverkavelingsgebied blijken echter deze vormen van veehouderij van geringe betekenis te zijn; slechts op 5 van de 133 veehouderijbedrijven worden varkens gemest. Op de bedrijven van 15 ha en meer komen geen mestvarkens meer voor.

Het aantal fokkers blijkt groter te zijn en niet in verband te staan met de bedrijfsgrootte; voornamelijk in St.-Pancras is de varkensfokkerij van betekenis.

De pluimveehouderij is van weinig belang op de veehouderijbedrijven, slechts op de kleinere bedrijven zijn er enkele met 100 of meer kippen; deze bedrijven blijken alle in St.-Pancras te liggen.

Wat de varkens- en pluimveehouderij betreft, op de bedrijven die niet als veehouderijbedrijven zijn getypeerd worden slechts op 2 bedrijven varkens gehouden en op 12 pluimvee, met uitzondering van de enkele speciale pluimveebedrijven, die in het vervolg van deze schets nog worden genoemd.

Algemeen ziet men in de agrarische sector een streven naar mechanisatie, waarmee een snelle daling van het aantal arbeidskrachten per oppervlakte-eenheid en per produktie-eenheid gepaard gaat. Het feit dat de menselijke arbeid in de naoorlogse jaren in verhouding tot de gemechaniseerde arbeid zeer snel duurder is geworden, heeft dit proces versneld.

Een aanwijzing hoe dit proces zich in het ruilverkavelingsgebied heeft ontwikkeld geeft bijlage 19, waarin het percentage veehouderijbedrijven is weergegeven waarop een melkmachine in gebruik is. Dit percentage blijkt voor de bedrijven (A- en B-groep) met 7 of meer koeien 26 te zijn. Gerekend met het feit dat in 1961 het gemiddelde aantal melkkoeien op de veehouderijbedrijven 12 was, is dit laag te noemen; ook in vergelijking met het landelijke cijfer kan dezelfde conclusie worden getrokken.

Een andere indicatie van een voortschrijdende mechanisatie kan worden gezien in het aantal trekkers dat op de bedrijven aanwezig is en waardoor het paardewerk afneemt. Bijlage 20 geeft hiervan een inzicht. Het aantal veehouderijbedrijven in de A- en B-groep waarop een trekker aanwezig is blijkt 25 (19%) te zijn; op 67 (50%) bedrijven wordt nog met paarden gewerkt. Op een aantal bedrijven, uiteraard vooral op de kleinere, is geen eigen trekkracht aanwezig. Opmerkelijk is dat het aantal bedrijven met een trekker voor grote en kleine bedrijven niet veel uiteenloopt.

e. De akkerbouwers

Slechts 5 van de bedrijven in de A- en B-groep kunnen worden getypeerd als akkerbouwbedrijven. Hoewel alle grondgebruikers in de A- en B-groep 343 ha bouwland in gebruik hebben, blijkt slechts ruim 24 ha hiervan door deze vijf akkerbouwers te worden geëxploiteerd. Tabel 33 geeft een overzicht van het bouwlandgebruik.

Tabel 33

BOUWLANDGEBRUIK

Indeling	Aantal bedrijven	Oppervlakte bouwland in ha	Percentage bouwland betoeld met			
			gra- nen	aardap- pelen	voeder- bieten	overige gewassen
A- en B-grondgebruikers						
Akkerbouwbedrijven	5	24,41	33	29	13	25
Alle typen	786	343,02	21	48	22	9
Alle grondgebruikers						
Akkerbouwbedrijven	19	44,01	49	24	11	16
Alle typen	1142	387,22	23	47	22	8

Bron: C.B.S. 1961

Slechts 10% van de totale oppervlakte cultuurgrond in het ruilverkavelingsgebied is in gebruik als bouwland (zie bijlage 10); hiervan is nog weer 22% in gebruik voor voederwinning ten behoeve van de veestapel.

f. De overige produktierichtingen

Een resterende groep wordt gevormd door 2 pluimveehouders, 1 fruitkweker en 3 bloemisten in de A- en B-groep.

Tot de C- en D-groepen behoren nog resp. 1 en 2 pluimveehouders, terwijl 3 bloemisten tot de C-groep moeten worden gerekend.

Te verwaarlozen aantallen dus, terwijl volledigheidshalve nog worden genoemd de bijzondere bedrijven, te weten een tuinbouwproefbedrijf en grondgebruik ten name van een coöperatieve afzetvereniging.

§ 3. De i n k o m e n s s t r u c t u u r

Uit de woning- en gezinstelling 1956 zijn gegevens verkregen over de inkomens van gezinshoofden en alleenstaanden, waarbij apart onderscheid is gemaakt voor de zelfstandige agrariërs.

In tabel 34 is de procentuele inkomensverdeling weergegeven voor deze groep en voor alle werkenden, waarbij ter vergelijking overeenkomstige cijfers voor het gehele land zijn opgenomen. Er moet worden vooropgesteld dat deze cijfers slechts betrekkelijke waarde hebben, daar ze zijn samengesteld uit de eigen opgaven van de ondervraagden bij de genoemde telling. Voor onderlinge vergelijking zijn deze gemeentelijke cijfers wellicht redelijk bruikbaar.

Tabel 34

INKOMENSSTRUCTUUR

Gemeente	Groep	Percentage gezinshoofden en alleenstaanden in de inkomensklasse van			
		< f.3000,-	f.3.000,- f.6.000,-	f.6.000,- f.10.000,-	≥ f.10.000,-
Warmenhuizen	agrariërs	17	69	13	1
	alle werkenden	31	59	9	1
Langedijk	agrariërs	2	77	21	0
	alle werkenden	17	69	13	1
St.-Pancras	agrariërs	1	91	8	
	alle werkenden	16	77	6	1
Koedijk	agrariërs	27	15	57	1
	alle werkenden	43	31	25	1
4 gemeenten	agrariërs	9	67	24	0
	alle werkenden	23	63	13	1
Nederland	agrariërs	21	54	20	5
	alle werkenden	32	53	12	3

Bron: woning- en gezinstelling 1956.

Allereerst blijkt dat, gemiddeld gesproken, de inkomenspositie van de agrariërs in het Geestmerambacht gunstiger ligt dan die van alle werkenden in dit gebied; bij de laatstgenoemde categorie is immers de bezetting in de inkomensklasse lager dan f. 3.000,- veel zwaarder en in de hogere-inkomensklassen zijn de agrariërs sterker vertegenwoordigd.

In vergelijking tot het gehele land is in het Geestmerambacht de bezetting van de inkomensklasse lager dan f.6.000,- voor zowel de agrariërs als voor alle werkenden iets hoger, nl. 1%. Bij vergelijking van de gemeenten onderling valt Koedijk op met een zeer hoog percentage agrariërs dat een inkomen heeft van f. 6.000,- en meer; voor St.-Pancras is dit percentage het laagst.

§ 4. D e r e n t a b i l i t e i t

Het is gebleken dat de welvaart op de bedrijven in het Geestmerambacht niet alleen gedrukt wordt door de omstandigheden waaronder de bedrijven worden geëxploiteerd, maar bovendien nog door een aantal factoren van bedrijfseconomische aard.

Het een en ander komt tot uitdrukking door de rentabiliteit van de opengrondstuinbouwbedrijven, die representatief kunnen worden geacht voor het Geestmerambacht, te vergelijken met dergelijke bedrijven in de overige Noordhollandse tuinbouwgebieden. De rapporten van de afdeling "Tuinbouw" van het L.E.I. verschaffen hierover het nodige materiaal.

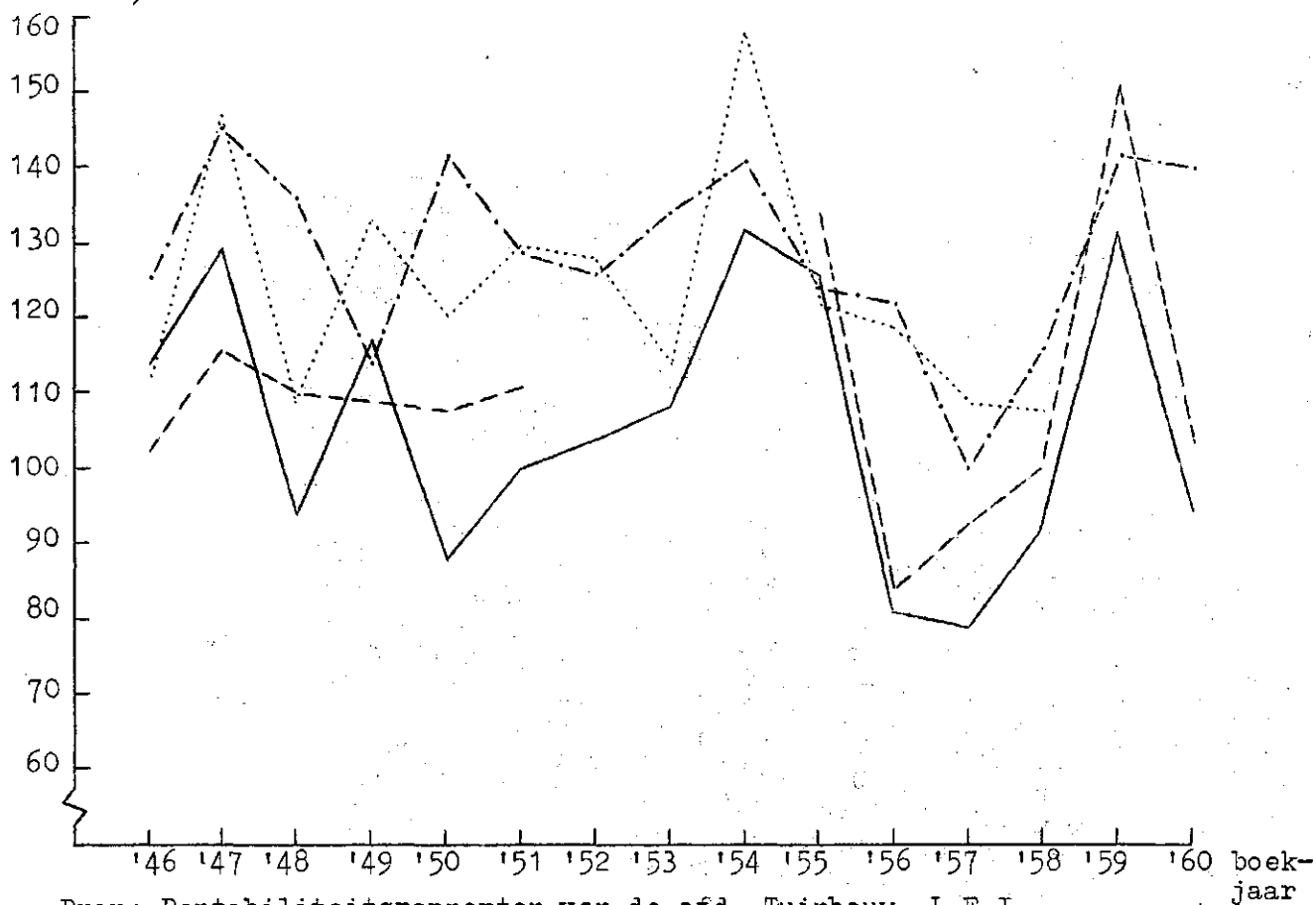
Uit grafiek 4 blijkt bij vergelijking met de andere gebieden dat in de naoorlogse jaren de rentabiliteitscijfers voor de tuinbouwbedrijven in het Geestmerambacht belangrijk lager liggen. Ter verklaring van deze grafiek dient te worden vermeld dat het boekjaar loopt van 1 mei tot 30 april, zodat b.v. 1946 wil zeggen 1946-1947. De bedrijven in Avenhorn-Berkhout zijn na 1958 niet meer in de rentabiliteitsberekeningen opgenomen en over de jaren 1952, 1953 en 1954 waren geen cijfers voor de Heerhugowaard bekend. De bedrijven in het Geestmerambacht, waarvan een rentabiliteitsberekening is gemaakt, zijn alle als "vaarbedrijven" te beschouwen; de betrokken bedrijven in de nabijgelegen Heerhugowaard als "rijbedrijven".

Dat de financiële uitkomsten voor de opengrondstuinders bij vergelijking van de jaren onderling sterk uiteenlopen, is voor een groot deel het gevolg van afzetstoringen bij de hoofdteelten. De beste aanwijzing daartoe is te vinden in het verloop van de veilingomzetten in geld. Deze immers vormen grotendeels de brutoinkomsten van het gebied.

Grafiek 4

NAOORLOGSE BEDRIJFSUITKOMSTEN IN NOORDHOLLANDSE TUINBOUWGEBIEDEN

Opbrengsten
per f.100,- kosten

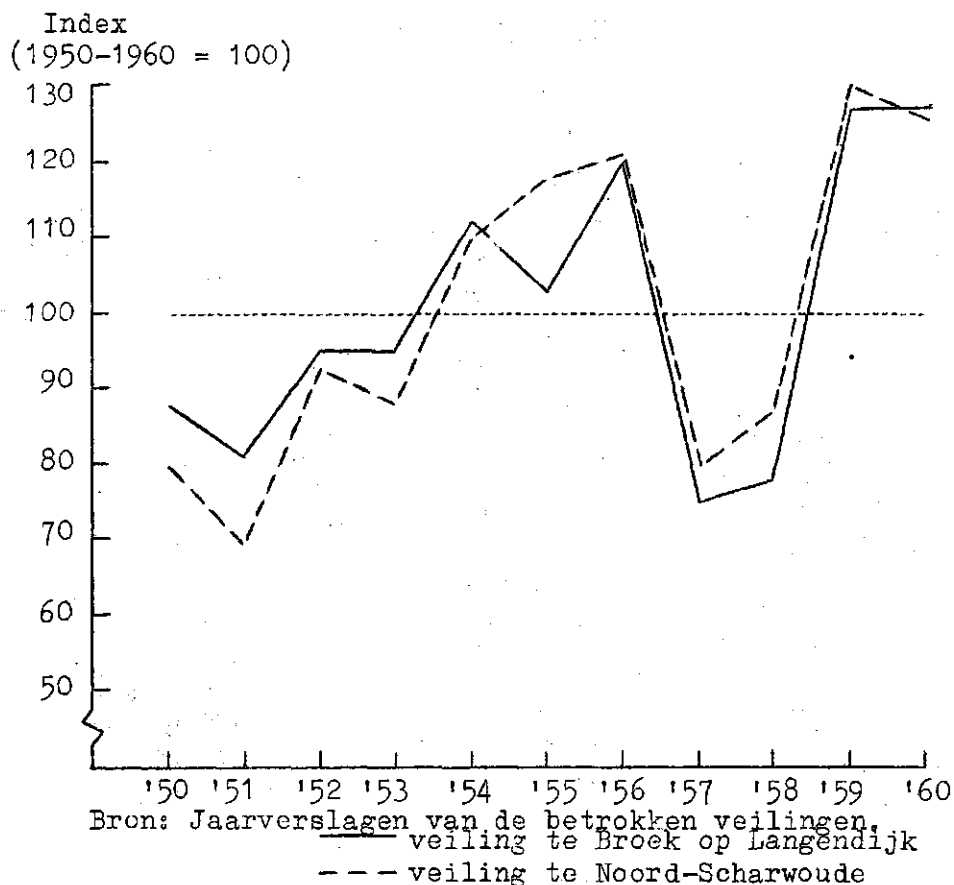

Bron: Rentabiliteitsrapporten van de afd. Tuinbouw, L.E.I.

- Langedijk
- - - Heerhugowaard
- ..... Avenhorn-Berkhout
- . . . Grootslag-de Streek

Grafiek 5

INDEXCIJFERS VAN DE VEILINGOMZETTEN UITGEDRUKT IN GELD

Uit grafiek 5 blijkt het verloop van de veilingssomzetten in geld voor de twee voornaamste veilingen in het Geestmerambacht, nl. de Langedijker Groenten Centrale te Broek op Langedijk en de Noordermarktbond te Noord-Scharwoude. Hierbij zijn de omzetcijfers herleid tot indexcijfers, waarbij het gemiddelde in de periode 1950-1960 op 100 is gesteld.

Uit deze grafiek blijken de grote veranderingen die het brutoinkomen in het gebied ondergaat. Aangezien een groot deel van de kosten gelijk blijft, spreken deze grote schommelingen in het brutoinkomen een duidelijke taal.

HOOFDSTUK IV

DE AGRARISCHE BEDRIJFSHOOFDEN

§ 1. L e e f t i j d s o p b o u w

Een overzicht van de leeftijdsopbouw in 1961 van de bedrijfs-
hoofden naar beroepsgroep en gebied geeft bijlage 21; ter verge-
lijking zijn de cijfers over 1952 hierbij ook vermeld. De geregistreer-
den zonder grondgebruik, die echter geregistreerd wensten te blij-
ven, zijn ook in deze beschouwing opgenomen.

Uit deze bijlage blijkt dat de gemiddelde leeftijd niet hoog
is te noemen in vergelijking met andere gebieden in het land, wel
kan worden geconstateerd dat ten opzichte van 1952 de gemiddelde
leeftijd voor de grondgebruikers met als hoofdberoep landbouwer
en tuinder hoger is geworden, m.a.w. er heeft zich in de periode
1952-1961 een zekere veroudering van de boeren- en tuindersbe-
volking voorgedaan.

Bij vergelijking van de gebieden onderling, blijken de be-
drijfshoofden in de A- en B-groep in Oudkarspel en Warmenhuizen
in 1961 gemiddeld jonger te zijn dan in 1952, in de overige ge-
bieden kan het omgekeerde worden geconstateerd. In Scharwoude
is in 1961 de gemiddelde leeftijd van de bedrijfshoofden in de
A- en B-groep het laagst. Wat de C-bedrijfshoofden betreft kan
geconstateerd worden dat de gemiddelde leeftijd in 1961 lager
is dan in 1952.

Een overzicht van de leeftijdsopbouw van de grondgebruikers
gerangschikt naar het bedrijfstype geeft tabel 35.

Tabel 35

L E E F T I J D S O P B O U W V A N D E B E D R I J F S H O O F D E N N A A R B E D R I J F S T Y P E

Bedrijven van	Bedrijfshoofden in 1961								
	aan- tal	A- en B-bedrijfshoofden					gemid- delde leeft- tijd	gemiddelde leeftijd	
		percentage						C- bedrijfs- hoofden	D- bedrijfs- hoofden
		< 35 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar			
Tuinders o.g.	568	16	19	26	27	12	49,5	45,4	68,1
Bollenkwekers	61	18	25	29	25	3	46,1	39,1	67,2
Glastuinders	13	31	8	31	23	7	46,3	45,8	74,0
Veehouders	133	11	16	29	32	12	51,3	45,9	70,0
Akkerbouwers	5	40		40	20		43,8	44,0	71,5
Overigen	7	14	43	14	14	14	46,4	51,2	65,2
Alle grondge- bruikers	787	15	19	27	28	11	49,4	45,2	68,1

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.

Van de A- en B-grondgebruikers blijken de veehouders gemiddeld het oudst te zijn, de opengrondstuinders vormen de middengroep, terwijl de gemiddelde leeftijd van de bedrijfshoofden van de andere bedrijfstypen belangrijk lager ligt.

Opmerkelijk is de gemiddelde lage leeftijd van de 26 C-bedrijfs-
hoofden die van nevenberoep bollenkweker zijn; van invloed is hier-
bij het feit dat tot deze groep een 8-tal jongeren behoren die als
hoofdberoep thuis op het agrarische bedrijf meewerken.

§ 2. Voortzetting van het grondgebruik in de komende 10-15 jaar

In een gebied als het Geestmerambacht moet het van bijzonder groot belang worden geacht dat enig inzicht bestaat in de verwachtingen die er ten aanzien van de voortzetting van de bedrijven in de naaste toekomst kunnen bestaan.

In het algemeen kan gesteld worden dat voor de beantwoording van deze vragen een speciaal onderzoek gewenst zou zijn. Daar hier-
voor in het Geestmerambacht vooralsnog geen gelegenheid bestond,
is gepoogd langs andere weg een schatting van het aantal "structureel
aflopende" bedrijven te maken. Daarbij moesten vanzelfsprekend een
groot aantal individuele details, die overigens bij een onderwerp
als het onderhavige van groot belang kunnen zijn, buiten beschouwing
blijven.

Van elke geregistreerde grondgebruiker waren de volgende gegevens bekend:

- a. leeftijd;
- b. aantal en geslacht van de kinderen;
- c. leeftijd van de zoons;
- d. beroep en woonplaats van de zoons.

Met behulp van deze gegevens zijn die grondgebruikers afgezonderd die ten minste 50 jaar oud zijn en bovendien of

- a. geen kinderen hebben of ongehuwd zijn;
- b. alleen dochters hebbe;
- c. zoons $\geq$ 15 jaar hebben met allen een niet-agrarisch beroep;
- d. zoons $\geq$ 15 jaar hebben die allen reeds zelfstandig in de land- en tuinbouw werken;
- e. zoons $\geq$ 15 jaar hebben met allen een niet-agrarisch beroep of die reeds zelfstandig in de land- en tuinbouw werken.

Het bedrijf c.q. het grondgebruik van deze grondgebruikers is per definitie "structureel aflopend" genoemd, d.w.z. aangenomen is dat in de komende 10-15 jaar deze grondgebruikers het bedrijf beëindigen, terwijl het niet door een zoon-opvolger wordt voortgezet.

Als bijzonder detail moet nog worden gewezen op de studerende en schoolgaande zoons van 15 jaar en ouder.

Volgden zij algemeen vormend en agrarisch onderwijs, dan zijn ze als potentiële opvolgers beschouwd, volgden zij niet-agrarisch gericht onderwijs, dan zijn ze als reeds afgevloed 1) gerekend. Dit betekent dat het aantal structureel aflopende bedrijven hierbij een minimumraming is.

In bijlage 22 is het resultaat van deze bewerking neergelegd. Behalve met de reeds genoemde reserves dient ook rekening te worden gehouden met het feit dat gegevens over de beroepen van de zoons zijn verkregen door informatie bij lokale zegslieden en niet door enquête bij de grondgebruikers. Het geheel geeft dus niet meer dan een aanduiding die echter door het grote aantal geregistreerden toch wel een zekere waarde mag worden toegekend.

Tabel 36 geeft een samenvatting van de bijlage 22.

Tabel 36

VOORTZETTING VAN HET GRONDGEBRUIK IN DE KOMENDE 10-15 JAAR

Gebied	Aantal grondgebruikers bij wie voortzetting van het grondgebruik in de komende 10-15 jaar te verwachten is						Percentage cultuurgrond hierbij betrokken
	tuinders o.g.	bollenkwekers	glas-tuinders	vee-houders	akkerbouwers	alle typen	
A- en B-grondgebruikers							
Broek op Langedijk	74	6	1	3	-	86	77
Scharwoude	102	6	-	4	1	113	79
Oudkarspel	46	1	-	17	1	65	88
St.-Pancras	85	22	9	25	-	143	75
Koedijk-Noord	24	2	-	7	-	33	77
Warmenhuizen	94	8	1	37	2	142	82
Ruilverkavelingsgebied	425	45	11	93	4	581	1)80

1) Inclusief 4 overige grondgebruikers.

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Het blijkt dat op 74% van de bedrijven die tot de A- en B-groep behoren voortzetting van het grondgebruik in de komende 10-15 jaar door de huidige grondgebruiker of zijn zoon-opvolger is te verwachten; voor de glastuinders in de A- en B-groep blijkt het percentage hoger te liggen, nl. 85 te zijn en bij de veehouders het laagst, nl. 70.

1) Het kiezen van een niet-agrarisch beroep wordt ook wel aangeduid door "afvloeien uit de land- en tuinbouw".

Bij vergelijking van de gebieden onderling blijkt in Warmenhuizen het hoogste percentage bedrijven voor te komen waarop wel voortzetting van het grondgebruik in de lijn der verwachtingen ligt, hierna volgen Scharwoude en Oudkarspel, terwijl Broek op Langedijk en St.-Pancras de relatief laagste percentages te zien geven. In tabel 36 zijn tevens de percentages cultuurgrond opgenomen, waar voortzetting van het gebruik door de huidige gebruiker of zijn zoon-opvolger in de komende 10-15 jaar te verwachten is; de hoogste percentages komen voor in Oudkarspel en Warmenhuizen.

Hoewel voor de grondgebruikers in de C- en D-groep de vraag naar de voortzetting van het grondgebruik van minder belang lijkt, is dezelfde bewerking ook op deze groepen toegepast. Wel of niet structureel aflopend grondgebruik zal hier van nog veel meer met de tijd zich wijzigende omstandigheden afhangen dan bij de A- en B-grondgebruikers het geval zal zijn.

Het laagste percentage (67) C-grondgebruikers waar wel voortzetting van het grondgebruik binnen de 10-15 jaar kan worden verwacht wordt in St.-Pancras gevonden; het hoogste percentage (86) in Oudkarspel.

§ 3. K e r k e l i j k e g e z i n d t e

Bijlage 23 en tabel 37 geven een overzicht van de grondgebruikers in het ruilverkavelingsgebied naar het kerkgenootschap waartoe ze behoren.

Tabel 37

GRONDGEBRUIKERS NAAR KERKELIJKE GEZINDTE

Leeftijdsklasse	Aantal grond- gebruikers	Percentage grondgebruikers naar godsdienst				
		R.-K	N.H.	Geref.	Overige	geen
A- en B-grondgebruikers						
< 35 jaar	123	57	32	11	-	10
35-44 jaar	147	53	25	14	1	17
45-54 jaar	212	39	32	13	0	16
55-64 jaar	218	36	39	14	1	10
≥ 65 jaar	87	36	41	12	2	9
Alle leeftijden	787	43	32	13	1	11

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Het blijkt dat 43% van alle grondgebruikers in het ruilverkavelingsgebied tot de Rooms-Katholieke Kerk behoren; voor de C-grondgebruikers

ligt dit percentage hoger (47) en voor de D-grondgebruikers lager (28). Uit de indeling van de A- en B-grondgebruikers naar leeftijd en kerkelijke gezindte blijkt te meer dat naarmate de leeftijd lager is, het percentage Rooms-Katholieken toeneemt.

Een omgekeerde tendentie kan worden geconstateerd voor de Nederlandse hervormde agrariërs. Het percentage Gereformeerden is vrijwel gelijk over de leeftijdsklassen vertegenwoordigd, terwijl grondgebruikers die tot de overige kerkelijke gezindten behoren in de laagste leeftijdsklasse (jonger dan 35 jaar) niet meer voorkomen.

Bij vergelijking van de gebieden onderling blijken de hoogste percentages Rooms-Katholieken in Scharwoude en Warmenhuizen voor te komen, de Nederlandse Hervormden blijken het sterkst in Broek op Langedijk en St.-Pancras vertegenwoordigd. Broek op Langedijk geeft echter een meerderheid van gereformeerde agrariërs te zien, terwijl Koedijk-Noord verreweg het hoogste percentage buitenkerkelijken heeft.

HOOFDSTUK V

DE AGRARISCHE JONGEREN

§ 1. B e r o e p s k e u z e

In § 2 van hoofdstuk I is een beschouwing gewijd aan de ontwikkeling van de mannelijke beroepsbevolking. Zowel voor geheel Nederland als voor het Geestmerambacht kan worden geconstateerd dat de relatieve betekenis van de agrarische bedrijfstak aan het afnemen is. Voor de 4 gemeenten die tezamen representatief kunnen worden geacht voor het Geestmerambacht bleek het aantal werkenden in de land- en tuinbouw in 1947 nog 50% van het totaal aantal werkenden uit te maken, in 1956 bleek dit percentage te zijn teruggelopen tot 37% en in 1960 tot 32%.

Dat er ook in absolute zin een afnemning van de mannelijke agrarische beroepsbevolking heeft plaatsgehad blijkt op blz. 9. Het totaal aantal werkende mannen in de land- en tuinbouw bedroeg in 1956 72% van het aantal in 1947 en in 1960 nog slechts 65%. Het aantal vreemde arbeidskrachten is in de periode 1947-1960 met 64% afgenomen, het aantal meewerkende zoons met 44%; het aantal zelfstandige agrariërs is tot dusver nog het minst teruggelopen.

Er is alle reden aan te nemen dat deze tendentie zich zal voortzetten. Omtrent de omvang van de afvloeiing en de aard van de gekozen beroepen van de agrarische jongeren in het ruilverkavelingsgebied geven de bijlagen 24 en 25 een inzicht. Deze gegevens hebben betrekking op de situatie eind 1961.

De 1167 geregistreeerde bedrijfshoofden, die in het blok wonen, hebben tezamen 1227 zoons van 15 jaar en ouder, van wie er 591 uitwonend zijn. De 787 A- en B-bedrijfshoofden in het blok hebben tezamen toevalligerwijs hetzelfde aantal zoons van 15 jaar en ouder, nl. 787. Grafiek 6 geeft een indruk omtrent de afvloeiing van de zoons van deze bedrijfshoofden.

Verhoudingsgewijs is de afvloeiing van de zoons in de laagste leeftijdsklasse (15-19 jaar) nog het kleinst. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat van deze jongeren een deel op latere leeftijd alsnog buiten de land- en tuinbouw zal gaan werken (z.g. secundaire afvloeiing) en dat van het percentage studerende (29) in deze groep het grootste deel na hun studie een niet-agrarisch beroep zal gaan uitoefenen.

In de drie daarop volgende leeftijdsklassen (20-24-, 25-29- en 30-34-jarigen) is een toenemend percentage zoons reeds afgevloeid; in de twee hoogste leeftijdsklassen is dit percentage weer teruggelopen.

Uit tabel 38 blijkt dat 57% van de boeren- en tuinderszoons een beroep in de land- en tuinbouw heeft gekozen.

Tabel 38

IN DE LAND- EN TUINBOUW WERKENDE ZOONS

Indeling	Aantal zoons $\geq$ 15 jaar				Percentage zoons $\geq$ 15 jaar		
	to- taal	werkend 1)			in de landbouw werkend		
		to- taal	in de landb.	% in de landb.	zelfst.	thuis	in loondienst
A- en B-bedrijfshoofden							
tuinders o.g.	628	545	312	57	27	69	4
overigen	159	142	79	56	11	84	5
Broek op Langedijk	122	108	65	60	21	74	5
Scharwoude	143	116	71	61	35	63	2
Oudkarspel	99	81	46	57	19	72	9
St.-Pancras	186	163	92	56	16	80	4
Koedijk-Noord	33	29	19	66	11	84	5
Warmenhuizen	204	190	98	52	30	66	4
Ruilverkavelingsgebied	787	687	391	57	24	72	4
C-bedrijfshoofden	222	183	36	20	19	28	53
D-bedrijfshoofden	218	194	70	36	92	4	4
Alle bedrijfshoofden	1227	1064	497	47	33	59	8

1) exclusief geëmigreerde zoons

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Naar bedrijfstype van het ouderlijk bedrijf is er geen verschil in afvloeiingspercentage van de zoons; bij vergelijking van de gebieden onderling blijken er enige verschillen te kunnen worden geconstateerd en varieert het percentage van 52 tot 66%, waarbij Koedijk-Noord het hoogste en Warmenhuizen het laagste percentage te zien geeft.

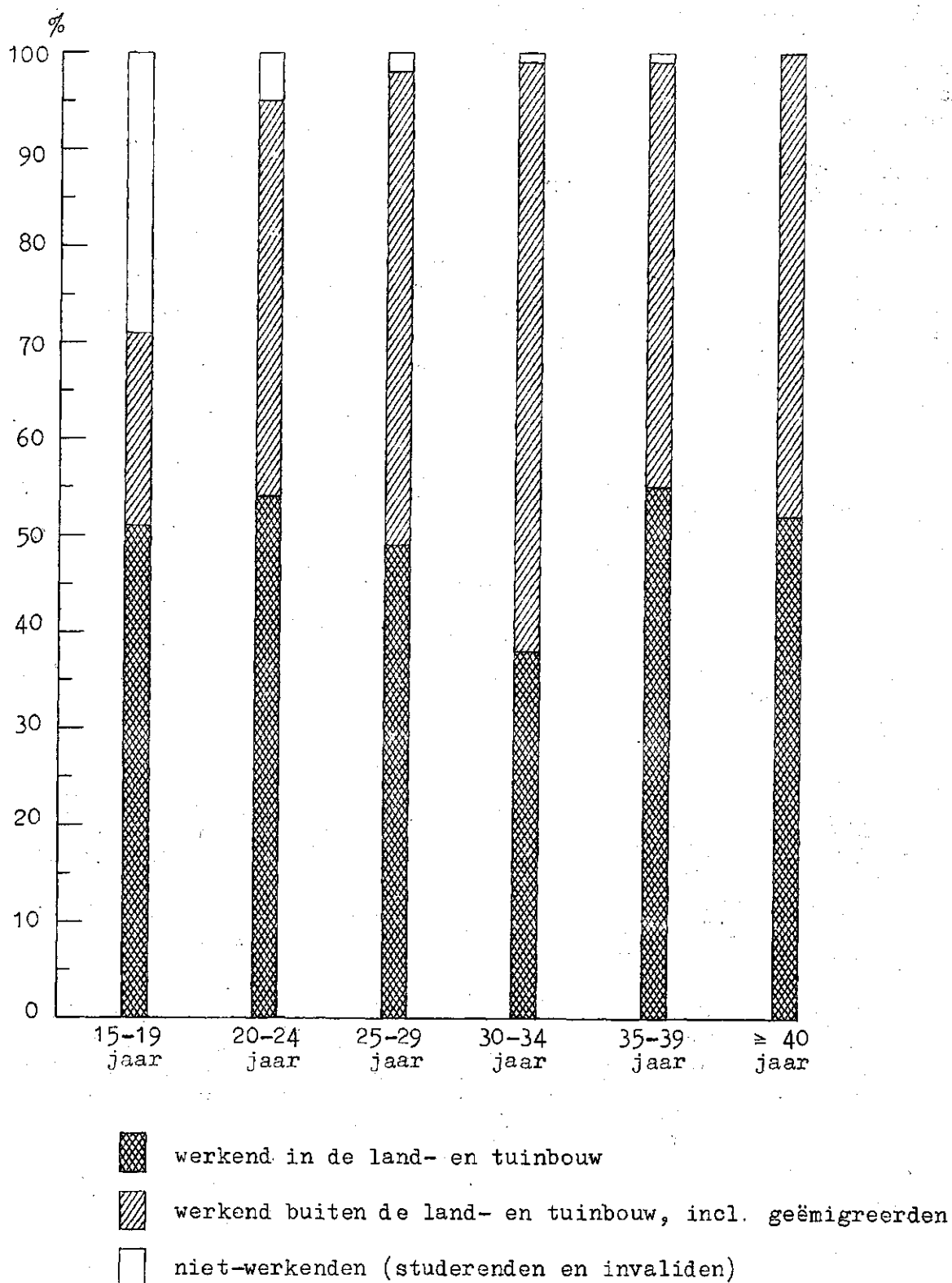
Van de in de land- en tuinbouw werkende zoons in de A- en B-groep is inmiddels 24% reeds zelfstandig geworden; van de 72% die thuis meewerkt op het agrarisch bedrijf is ruim 8% reeds als C-grondgebruiker geregistreerd en tenslotte is slechts 4% in loondienst werkzaam. Het is duidelijk dat hierbij de leeftijd van de betrokken zoons grote invloed heeft; uit bijlage 25 blijkt de leeftijdsopbouw voor de verschillende categorieën.

De afvloeiingspercentages voor de zoons van de C- en D-grondgebruikers zijn logischerwijs hoger dan voor de reeds genoemde groepen, nl. resp. 80 en 64%.

Een groot deel van de zoons heeft dus een niet-agrarisch beroep gekozen. De bijlagen 24 en 25 geven een indeling van deze zoons, voor zover ze in Nederland zijn gebleven naar de hoofdingeling zelfstandigen, hoofdarbeiders en handarbeiders.

Grafiek 6

AFVLOEIINGSPERCENTAGES NAAR LEEFTIJD SKLASSE
VAN DE ZOONS VAN DE A- EN B-BEDRIJFSHOOFDEN

Tot de zelfstandigen in agrarisch-verwante beroepen behoren de loonwerkers, handelaars en commissionairs in agrarische produkten, e.d. Tot de hoofdarbeiders in agrarisch-verwante beroepen behoren b.v. vertegenwoordigers van een zaadhandel, zaakvoerders van een land- of tuinbouwcoöperatie, chefs van een koelhuis voor tuinbouwprodukten, veilingchefs en assistenten van de voorlichtingsdienst.

Ook voor de handarbeidersgroep kunnen enkele beroepen agrarisch-verwant worden genoemd, b.v. knecht bij een loonwerker, arbeider bij een commissionair in tuinbouwprodukten of bollenhandelaar.

Van de 64 jongere zoons van de A- en B-bedrijfshoofden die nog niet werken volgen 17 agrarisch gericht dagonderwijs, 21 algemeen vormend voortgezet dagonderwijs en 26 dagonderwijs dat duidelijk niet-agrarisch gericht is.

Van de eerstgencemde groep kan worden verwacht dat ze binnenkort in de land- en tuinbouw zullen gaan werken. Van de laatstgenoemden kan worden aangenomen dat ze later een niet-agrarisch beroep zullen gaan uitoefenen. Over het toekomstige beroep van de zoons die algemeen vormend voortgezet dagonderwijs volgen kan nog niets worden gezegd; ze zijn dan ook nog als potentiële opvolgers te beschouwen, waardoor het aantal potentiële opvolgers enigszins geïnflatteerd wordt voorgesteld.

Alle zoons die aan het arbeidsproces in eigen land deelnemen of hoogstwaarschijnlijk zullen gaan deelnemen, kunnen mede op grond hiervan nu worden ingedeeld in de hoofdgroepen in en buiten de land- en tuinbouw. Hierdoor is het mogelijk de huidige stand van zaken met betrekking tot de bedrijfsopvolging in een enkel kengetal samen te vatten, nl. de generatiedruk.

§ 2. G e n e r a t i e d r u k

Dit kengetal beoogt het aantal potentiële opvolgers van 15 jaar en ouder te confronteren met het aantal bedrijven, dat vrijkomt, met als doel een indruk te geven van de opvolgingsmogelijkheden op een zeker moment.

Als potentiële opvolgers worden beschouwd de zoons die niet-zelfstandig in de land- en tuinbouw werken of van wie dit kan worden verwacht.

Daar er voor het ruilverkavelingsgebied geen exacte gegevens bekend zijn over de gemiddelde abdicatieleeftijd en leeftijd bij bedrijfsaanvaarding, kunnen hiervoor de algemeen gangbare gemiddelden worden aangehouden. Wanneer aldus wordt aangenomen dat de in de land- en tuinbouw werkende zoons van 15 jaar en ouder over 15 jaar allen zelfstandig bedrijfshoofd zullen zijn geworden en dat de periode van zelfstandig bedrijfshoofd zijn gemiddeld 35 jaar bedraagt, moet bijgevolg per jaar gemiddeld $\frac{1}{15}$ deel van het aantal zoons zelfstandig worden en $\frac{1}{35}$ deel van het aantal bedrijven vrijkomen.

Met de generatiedruk (G.D.) wordt nu bedoeld:

$$G.D. = \frac{1/15 \times \text{aantal potentiële opvolgers}}{1/35 \times \text{aantal bedrijven}} \approx 15 \text{ jaar}$$

Bedraagt de generatiedruk 1, dan is er sprake van een evenwichtstoestand: voor de vrijkomende bedrijven is een even groot aantal opvolgers beschikbaar. Bij een generatiedruk kleiner of groter dan 1 bestaat er resp. een tekort en een teveel aan opvolgers (bij een gelijkblijvend aantal bedrijven). In het ruilverkavelingsgebied blijkt de generatiedruk te liggen als in tabel 39 is vermeld.

Tabel 39

GENERATIEDRUK

Indeling	Aantal bedrijven	Aantal potentiële opvolgers	Generatiedruk
A- en B-bedrijfschouften			
Broek op Langedijk	122	58	1,11
Scharwoude	150	58	0,90
Oudkarspel	85	46	1,26
St.-Pancras	205	82	0,93
Koedijk-Noord	48	17	0,83
Warmenhuizen	177	74	0,98
Ruilverkavelingsgebied	787	335	0,99
Tuinders o.g.	568	262	1,08
Overigen	219	73	0,78

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

Allereerst valt op dat op de 219 bedrijven die niet als opengrondstuinbouwbedrijven zijn gekwalificeerd van een teveel aan potentiële opvolgers volgens deze berekening geen sprake is. Ook op de opengrondstuinbouwbedrijven kan in het algemeen niet van een teveel aan potentiële opvolgers worden gesproken. Bij vergelijking van de gebieden onderling blijken er nogal verschillen te bestaan. Voor Koedijk-Noord wijst het G.D.-cijfer op de mogelijkheid dat hier meer bedrijven zullen vrijkomen dan er zoons-gegadigden zijn; in Oudkarspel kan van een duidelijke "overdruksituatie" worden gesproken.

§ 3. Pendelen en migratie

Het pendelen en de migratie houden nauw verband met de veelal weinig gedifferentieerde economische structuur van het platteland.

Een consequentie waaraan vast niet valt te ontkomen bij de keuze van een niet-agrarisch beroep is in vele gevallen het pendelen of het verhuizen naar een andere gemeente (migratie). Bijlage 26 biedt een inzicht in de mate van pendelen van de werkende zoons die binnen het ruilverkavelingsgebied wonen, hetzij nog thuis inwonend of uitwonend.

Het aantal zoons dat binnen het blok woont en naar buiten het blok pendelt is slechts 155 of 18% van het totaal van 841 zoons. Van het aantal thuis inwonende zoons is dit percentage 20, van het aantal uitwonende zoons 16. Van de zoons die pendelen naar buiten het blok blijkt van de thuis inwonende 55% in de gemeenten te werken die gedeeltelijk in het blok vallen of direct daaraan grenzen, voor de uitwonende zoons is dit percentage 48.

Daar in het voorgaande tot pendelen is gerekend het pendelen buiten het gehele ruilverkavelingsgebied, kan gevoeglijk worden aangenomen dat het hier uitsluitend over pendelen van zoons gaat die buiten de land- en tuinbouw werken.

Wat de migratie betreft blijkt uit bijlage 27 dat 51% van de uitwonende zoons binnen het blok is blijven wonen, m.a.w. niet gemigreerd is, althans niet buiten het blok. Van de wel gemigreerde zoons blijkt 26% in gemeenten te wonen die gedeeltelijk in het blok vallen of direct aan het blok grenzen, 33% elders in Noordholland, 20% in overige gemeenten in eigen land en 21% geëmigreerd te zijn.

LITERATUURLIJST

Het Geestmerambacht.

Rapport over de oorzaken van de ongunstige economische
toestand in dit tuinbouwgebied en de mogelijkheden tot
verbetering.

Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening; 1955.

De ruilverkaveling van het Geestmerambacht.

Werkcommissie Geestmerambacht;

Een bodemkartering van het tuinbouwdistrict Geestmerambacht.

Stichting voor bodemkartering van Nederland; 1957.

De geschiktheid van de profielen in het Geestmerambacht voor de
tuinbouw, gemeten aan het bouwplan en de arbeidsbehoefte.

Instituut voor Cultuurtechniek en waterhuishouding; 1960.

De rentabiliteit van de tuinbouw in het Geestmerambacht.

Jaarlijkse rapporten van het L.E.I.

Structuurnota Noordhollands Noorden; 1961.

BEVOLKING SINDS 1880
(Index 1880 = 100)

Per 31 dec.	Aantal inwoners in																				
	Warmenhuisen			Langedijk 1)			St.-Pancras			Koedijk			4 gemeenten			Noordholland			Nederland		
	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex	abs.	in-	dex
1880	1340	100		4579	100		526	100		1067	100		7512	100		694166	100		4060592	100	
1890	1350	101		5218	114		509	97		1086	102		8163	109		844488	122		4564565	112	
1900	1534	114		5983	131		767	146		1224	115		9508	127		983828	142		5179233	128	
1910	1752	131		7220	158		955	182		1518	142		11445	152		1122995	162		5945525	146	
1920	2064	154		7583	166		1161	221		1881	176		12689	169		1298051	187		6865314	169	
1930	2279	170		7900	173		1429	272		1930	181		13538	180		1509587	217		7935565	195	
1940	2330	174		7852	171		1528	291		1989	186		13699	182		1701206	245		8923245	220	
1950	2697	201		8713	190		1557	296		2174	204		15141	202		1874557	270		10200280	251	
1955	2679	200		8832	193		1564	297		2252	211		15327	204		1974815	284		10821661	267	
1956	2694	201		8919	195		1564	297		2307	216		15484	206		1994416	287		10957040	270	
1957	2691	201		9030	197		1610	306		2314	217		15645	208		2014446	290		11095726	273	
1958	2724	203		9093	199		1594	303		2319	217		15730	209		2038196	294		11278024	278	
1959	2727	204		9177	200		1635	311		2337	219		15876	211		2059509	296		11417254	281	
1960	2739	204		9190	201		1673	318		2305	216		15907	212		2073119	299		11556008	285	

1) In 1941 ontstaan door samenvoeging van de gemeenten Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk.

Bron: C.B.S.

GEBOORTEN- EN VESTIGINGSOverschot
(per 1000 van het gemiddelde aantal inwoners)

Periode	Geboorten- en vestigingsoverschot te											
	Warmenhuiszen			Langedijk 1)			St.-Pancras			Koedijk		
	ge- boorten	overschot vesti- ging	bevol- kings- aanwas	ge- boorten	overschot vesti- ging	bevol- kings- aanwas	ge- boorten	overschot vesti- ging	bevol- kings- aanwas	ge- boorten	overschot vesti- ging	bevol- kings- aanwas
1881-'85	10,5	-16,1	-5,6	14,0	-2,4	11,6	7,5	-18,0	-10,6	10,7	-14,1	-3,4
1886-'90	11,7	-4,6	7,0	11,2	3,5	14,7	15,6	-11,7	3,9	7,1	-0,2	6,9
1891-'95	17,8	-5,5	12,3	13,3	-0,5	12,9	20,7	23,7	44,4	8,1	-2,0	6,1
1896-'00	18,7	-4,8	13,9	13,0	2,2	15,2	22,4	20,6	43,0	16,9	1,2	18,1
1901-'05	20,7	0,5	21,2	16,8	8,4	25,2	15,1	19,0	34,1	16,4	8,0	24,4
1906-'10	17,2	-11,6	5,6	14,5	-0,3	14,3	12,1	-3,3	8,9	9,6	0,5	10,1
1911-'15	17,7	-0,8	16,9	13,4	-7,0	6,4	7,7	8,5	16,2	14,2	14,4	28,6
1916-'20	15,8	-0,3	15,5	12,1	-8,8	3,3	14,6	7,0	21,6	12,5	1,6	14,1
1921-'25	19,2	-7,9	11,3	14,9	-11,9	3,0	16,8	5,9	22,8	11,4	-7,6	3,8
1926-'30	19,9	-11,3	8,6	12,8	-7,6	5,2	19,3	-	19,3	9,8	-8,4	1,3
1931-'35	19,6	-14,0	5,6	10,4	-11,3	-0,9	10,8	0,8	11,7	11,6	-6,2	5,4
1936-'40	15,7	-16,9	-1,2	10,1	-10,5	-0,3	9,5	-7,5	2,0	10,4	-9,7	0,7
1941-'45	16,9	-4,5	12,5	12,2	3,1	15,3	9,2	2,8	12,1	13,9	-4,8	9,1
1946-'50	24,6	-7,3	17,3	21,4	-15,7	5,7	15,4	-23,6	-8,3	14,8	-6,2	8,6
1951-'55	18,8	-20,2	-1,3	17,2	-14,4	2,7	13,5	-12,6	0,9	14,0	-6,9	7,1
1956-'60	19,0	-14,6	4,4	16,7	-8,8	7,9	12,0	1,5	13,5	16,4	-11,8	4,6

1) In 1941 ontstaan door samenvoeging van de gemeenten Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk.

Bron: C.B.S.

VESTIGING-EN VERTREK

Jaar	Aantal personen						Aantal personen					
	gevestigd			vertrokken			gevestigd			vertrokken		
	uit land	binnen- land	uit buiten- land	taal	to- taal	naar binnen- land	uit binnen- land	uit buiten- land	taal	to- taal	naar binnen- land	uit buiten- land
1951	84	2	86	108	129	21	258	11	269	340	39	379
1952	80	8	88	123	170	47	206	17	223	306	62	368
1953	69	1	70	91	106	15	234	6	240	310	37	347
1954	76	5	81	127	135	8	245	3	248	322	50	372
1955	64	-	64	97	120	23	245	11	256	356	49	405
1956	53	4	57	87	96	9	285	7	292	314	38	352
1957	86	6	92	136	149	13	246	15	261	289	20	309
1958	96	1	97	106	114	8	265	9	274	334	30	364
1959	55	2	57	98	106	8	271	17	288	343	22	365
1960	80	6	86	117	122	5	227	8	235	346	13	359
1951	51	3	54	72	85	13	93	1	94	113	2	115
1952	35	3	38	67	77	10	92	-	92	99	17	116
1953	80	1	81	60	90	30	68	-	68	100	3	103
1954	81	2	83	66	83	17	130	5	135	122	4	126
1955	57	6	63	66	82	16	92	-	92	96	1	97
1956	40	5	45	54	61	7	80	2	82	67	1	68
1957	78	6	84	64	73	9	75	5	80	113	2	115
1958	56	6	62	75	81	6	80	1	81	109	2	111
1959	80	7	87	71	76	5	69	2	71	83	2	85
1960	85	3	88	63	63	-	66	4	70	139	3	142
St.-Pancras												
Koedijk												

Bron: C.B.S.

Bijlage 5

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

Beroepsgroep	Werkende mannen in											
	1947			1956			1960			1947		
	aan- tal	in %		aan- tal	in %		aan- tal	in %		aan- tal	in %	
	Warmenhuisen						Langedijk					
Landbouw	470	62	366	47	317	39	1107	43	755	31	711	28
Nijverheid	121	16			256	31	656	25			955	37
Handel en verkeer	125	17	406	53	163	20	661	25	1668	69	630	24
Overige beroepen	38	5			78	10	171	7			285	11
Alle beroepsgroepen	754	100	772	100	814	100	2595	100	2423	100	2581	100
	Koedijk						4 gemeenten					
Landbouw	379	60	269	43	236	35	2228	50	1594	37	1441	32
Nijverheid	133	21			264	39	996	22			1618	35
Handel en verkeer	95	15	363	57	124	18	979	22	2714	63	1033	23
Overige beroepen	25	4			52	8	261	6			468	10
Alle beroepsgroepen	632	100	632	100	676	100	4464	100	4308	100	4560	100
	St.-Pancras											
	272	56	204	42	177	36	272	56	204	42	177	36
	86	18			143	29	86	18			143	29
	98	20	277	58	116	24	98	20	277	58	116	24
	27	6			53	11	27	6			53	11
	483	100	481	100	489	100	483	100	481	100	489	100

Bronnen: volks- en beroepstelling 1947 en 1960,
woning- en gezinstelling 1956.

ONTWIKKELING AANTAL BEDRIJVEN EN BEDRIJFSGROOTTESTRUCTUUR

Gemeente	Jaar	Aantal bedrijven totaal	Percentage bedrijven in de grootteklasse			Oppervlakte cultuur- grond 1) in ha van alle bedrijven	Gemiddelde bedrijfs- grootte in ha van alle bedrijven
			< 1 ha	1-3 ha	3-5 ha		
Warmenhuizen	1910	197	25	28	13	12	6,4
	1921	215	12	40	17	19	5,3
	1930	212	5	32	28	23	5,1
	1950	278	9	48	17	19	3,9
	1955	265	11	48	15	19	4,0
	1959	252	11	46	19	15	4,1
	1910	603	12	36	29	17	4,0
Langedijk	1921	732	17	39	27	14	3,6
	1930	720	15	39	29	15	3,3
	1950	681	17	42	29	10	3,0
	1955	619	16	42	29	11	3,1
	1959	604	20	47	21	8	3,0
	1910	143	22	35	23	14	3,4
	1921	198	33	32	24	8	2,9
St.-Pancras	1930	169	33	38	15	11	2,5
	1950	171	22	51	20	5	2,5
	1955	171	29	43	18	7	2,5
	1959	165	33	42	17	5	2,3
	1910	227	33	28	16	15	3,7
	1921	315	31	29	21	16	3,1
	1930	292	27	35	20	14	3,2
Koedijk	1950	241	16	49	19	11	3,3
	1955	222	23	37	22	12	3,5
	1959	188	23	36	22	12	3,7
	1910	1170	20	33	23	15	4,3
	1921	1460	21	36	24	15	3,6
	1930	1393	18	37	25	16	3,4
	1950	1371	16	46	23	12	3,2
4 gemeenten	1955	1277	18	43	23	12	3,3
	1959	1209	21	44	20	10	3,2
	1910	5183	4	5310			4,5
	1921	4693	4	4802			4,1
	1930	4255	3	4356			3,7
	1950	4077	4	4174			3,9
	1959	3790	5	3903			3,9

1) Tot 1950 uitgedrukt in kadastrale maat, van 1950 af in gemeten maat.

Bron: C.B.S.

GRONDGEBRUIKERS NAAR BEROEPSGROEP

Indeling	Percentage grondgebruikers in											
	Warmerhuizen		Langedijk		St.-Pancras		Koedijk					
	1947:1955	1959	1947:1955	1959	1947:1955	1959	1947:1955	1959				
Alle grondgebruikers:												
landbouwers	10	18	21	3	5	6	4	10	9	7	17	16
tuinders	78	75	67	83	88	75	80	78	68	83	74	67
landarbeiders	1	5	4	1	1	3	2	3	3	1	4	3
niet-agrariërs	11	2	8	13	6	16	14	9	20	9	5	14
alle groepen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Grondgebruikers met ≥ 1 ha:												
landbouwers	11	21	24	4	6	8	5	12	12	8	20	21
tuinders	85	76	70	91	90	85	89	87	86	88	76	73
landarbeiders	1	2	2	0	0	0	-	-	-	-	-	-
niet-agrariërs	3	1	4	5	4	7	6	1	2	4	4	6
alle groepen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: C.B.S.

DE IN 1952 EN 1961 GEREГИSTREERDE GRONDGEbruikers NAAR BEROEPSGROEP

Gebied	Grondgebruikers in beide jaren geregistreerd					
	aantal: in 1952	aantal in 1961	1)	A	B	C
A-grondgebruikers in 1952:						
Broek op Langedijk	111	110	90	1	11	8
Scharwoude	154	152	101	1	26	24
Oudkarspel	66	70	54	3	4	9
St.-Pancras	180	181	151	2	11	17
Koedijk-Noord	41	42	31	4	3	4
Warmenhuisen	142	139	112	4	15	8
Ruilverkavelingsgebied	694	694	539	15	70	70
B-grondgebruikers in 1952:						
Broek op Langedijk	1	1	-	1	-	-
Scharwoude	2	2	-	1	1	-
Oudkarspel	4	4	-	-	4	-
St.-Pancras	10	11	2	3	5	1
Koedijk-Noord	3	2	-	1	1	-
Warmenhuisen	4	4	-	3	-	1
Ruilverkavelingsgebied	24	24	2	9	11	2
C-grondgebruikers in 1952:						
Broek op Langedijk	13	14	2	-	10	2
Scharwoude	27	30	6	-	24	-
Oudkarspel	11	8	1	-	6	1
St.-Pancras	38	37	6	3	26	2
Koedijk-Noord	4	5	2	-	3	-
Warmenhuisen	17	16	3	-	11	2
Ruilverkavelingsgebied	110	110	20	3	80	7
D-grondgebruikers in 1952:						
Broek op Langedijk	3	3	-	-	-	3
Scharwoude	3	3	-	-	-	3
Oudkarspel	1	1	-	-	-	1
St.-Pancras	4	4	-	-	-	4
Koedijk-Noord	1	1	-	-	-	1
Warmenhuisen	2	2	-	-	-	2
Ruilverkavelingsgebied	14	14	-	-	-	14

1) Een verschil tussen het aantal in de betrokken jaren is het gevolg van verhuizingen binnen het blok.

Bronnen: C.B.S. en L.F.I.

GEREGISTREERDEN NAAR BEDRIJFSTYPERING

		Aantal geregistreerden in 1961						
Gebied	to- taal	naar bedrijfstypering						
		tuinders o.g.	bollen- kwekers	glas- tuinders	vee- houders	akker- bouwers	overigen:geen	
A- en B-grondgebruikers:								
Broek op Langedijk	122	106	10	1	3	-	2	-
Scharwoude	150	132	10	-	7	1	-	-
Oudkarspel	85	57	5	-	21	1	-	1
St.-Pancras	205	127	25	11	39	-	3	-
Koedijk-Noord	48	34	3	-	10	-	1	-
Warmenhuizen	177	112	8	1	53	3	-	-
Ruilverkavelingsgebied	787	568	61	13	133	5	6	1 1)
C-grondgebruikers:								
Broek op Langedijk	38	21	6	-	2	2	3	4
Scharwoude	77	55	8	1	3	4	1	5
Oudkarspel	28	18	-	1	9	-	-	-
St.-Pancras	70	28	9	2	22	4	-	5
Koedijk-Noord	11	8	-	-	2	1	-	-
Warmenhuizen	45	25	3	-	13	1	-	3
Ruilverkavelingsgebied	269	155	26	4	51	12	4	17 2)
D-grondgebruikers:								
Broek op Langedijk	16	8	3	1	4	-	-	-
Scharwoude	28	21	3	-	-	2	-	2
Oudkarspel	15	10	1	-	2	-	-	2
St.-Pancras	30	21	2	1	3	-	2	1
Koedijk-Noord	5	4	-	-	1	-	-	-
Warmenhuizen	17	10	1	-	4	-	-	2
Ruilverkavelingsgebied	111	74	10	2	14	2	2	7 2)
Alle grondgebruikers:								
Broek op Langedijk	176	135	19	2	9	2	5	4
Scharwoude	255	208	21	1	10	7	1	7
Oudkarspel	128	85	6	1	32	1	-	3
St.-Pancras	305	176	36	14	64	4	5	6
Koedijk-Noord	64	46	3	-	13	1	1	-
Warmenhuizen	239	147	12	1	70	4	-	5
Ruilverkavelingsgebied	1167	797	97	19	198	19	12	25 1) 2)

- 1) Geregistreeerde tijdelijk zonder grondgebruik wegens verkaveling.
- 2) Geregistreeerden zonder grondgebruik, die toch geregistreerd wensen te blijven.

Bronnen: C.B.S. en L.E.I.
1274

GRONDGEBRUIK NAAR BEDRIJFSTYPE

Gebied	Bedrijven van:	Aantal grond- gebrui- kers	Oppervl. cultuur- grond in ha	Perc. cultuur- grond in ge- bruik als			Gemiddelde bedrijfs- grootte in ha
				bouw- land	gras- land	tuin- land	
A- en B-grond- gebruikers:							
Broek op Langedijk	tuinders o.g.	106	277	6	3	91	2,62
	bollenkwekers	10	25	2	-	98	2,49
	glastuinders	1	1	-	-	100	0,85
	veehouders	3	39	25	68	7	13,20
	akkerbouwers	-	-	-	-	-	-
	overigen	2	3	-	-	100	1,39
alle groepen		122	345	8	10	82	2,83
Scharwoude	tuinders o.g.	132	449	12	5	83	3,40
	bollenkwekers	10	25	8	3	89	2,48
	glastuinders	-	-	-	-	-	-
	veehouders	7	96	10	82	8	13,69
	akkerbouwers	1	11	42	33	25	11,34
	overigen	-	-	-	-	-	-
alle groepen		150	581	12	18	70	3,88
Oudkarspel	tuinders o.g.	57	181	11	8	81	3,18
	bollenkwekers	5	12	10	16	74	2,45
	glastuinders	-	-	-	-	-	-
	veehouders	21	252	7	88	5	11,97
	akkerbouwers	1	10	70	30	-	10,00
	overigen	-	-	-	-	-	-
alle groepen		84	455	10	53	37	5,42
St.-Pancras	tuinders o.g.	127	342	8	4	88	2,69
	bollenkwekers	25	69	5	6	89	2,78
	glastuinders	11	11	1	41	58	0,99
	veehouders	39	353	5	94	1	9,04
	akkerbouwers	-	-	-	-	-	-
	overigen	3	1	-	-	100	0,38
alle groepen		205	776	6	46	48	3,78
Koedijk-Noord	tuinders o.g.	34	149	13	10	77	4,37
	bollenkwekers	3	4	33	-	67	1,35
	glastuinders	-	-	-	-	-	-
	veehouders	10	151	5	90	5	15,14
	akkerbouwers	-	-	-	-	-	-
	overigen 1)	1	-	-	-	-	-
alle groepen		48	304	9	50	41	6,34
Warmenhuisen	tuinders o.g.	112	361	20	9	71	3,22
	bollenkwekers	8	23	17	5	78	2,85
	glastuinders	1	3	20	-	80	3,00
	veehouders	53	487	7	88	5	9,20
	akkerbouwers	3	24	54	28	18	7,81
	overigen	-	-	-	-	-	-
alle groepen		177	898	14	52	34	5,07

GRONDGEBRUIK NAAR BEDRIJFSTYPE

Gebied	Bedrijven van:	Aantal grondgebruikers	Oppervl. cultuurgrond in ha	Percentage cultuurgrond in gebruik als			Gemiddelde bedrijfs-grootte in ha
				bouw-land	gras-land	tuin-land	
Ruilverkavelings-gebied	tuinders o.g.	568	1759	12	6	82	3,10
	bollenkwekers	61	158	8	5	87	2,59
	glastuinders	13	15	4	31	65	1,13
	veehouders	133	1378	7	89	4	10,36
	akkerbouwers	5	45	55	29	16	8,95
	overigen	6	4	-	-	100	0,55
	alle groepen	786	3359	10	40	50	4,27
C-grondgebruikers:							
Broek op Langedijk		34	38	14	7	79	0,99
Scharwoude		72	74	11	14	75	0,96
Oudkarspel		28	39	5	48	47	1,41
St.-Pancras		65	58	19	49	32	0,83
Koedijk-Noord		11	12	27	6	67	1,09
Warmenhuizen		42	71	10	58	32	1,58
Ruilverkavelings-gebied		252	292	12	35	53	1,09
	tuinders o.g.	155	156	7	3	90	1,01
	bollenkwekers	26	7	9	-	91	0,25
	glastuinders	4	1	-	-	100	0,21
	veehouders	51	103	6	92	2	2,02
	akkerbouwers	12	24	80	11	9	1,99
	overigen	4	1	5	-	95	0,35
D-grondgebruikers:							
Broek op Langedijk		16	8	2	47	51	0,52
Scharwoude		26	15	7	-	93	0,55
Oudkarspel		13	13	7	23	70	0,89
St.-Pancras		29	17	8	26	66	0,57
Koedijk-Noord		5	5	20	39	41	0,93
Warmenhuizen		15	22	16	36	48	1,26
Ruilverkavelings-gebied		104	80	10	26	64	0,72
	tuinders o.g.	74	54	10	2	88	0,73
	bollenkwekers	10	4	15	4	81	0,42
	glastuinders	2	0	-	-	100	0,08
	veehouders	14	22	6	90	4	1,55
	akkerbouwers	2	0	100	-	-	0,22
	overigen 1)	2	-	-	-	-	-
Alle grondgebruikers:							
Broek op Langedijk		172	391	8	11	81	
Scharwoude		248	670	12	17	71	
Oudkarspel		125	507	10	51	39	
St.-Pancras		299	851	7	46	47	
Koedijk-Noord		64	321	10	48	42	
Warmenhuizen		234	991	14	52	34	
Ruilverkavelings-gebied		1142	3731	10	40	50	

1) Tot de overigen behoren ook de pluimveehouders, die alleen woeste grond in gebruik kunnen hebben.

Bron: C.B.S. (1961) en L.E.I.

STRUCTUUR VAN HET GRONDGEbruik

Beroeps- groep	Grootteklasse	Alle geregistreerden in 1961						
		totaal	naar bedrijfstype					
			o.g.	tuinders	bollen- kwekers	glas- tuinders	vee- houders	akker- bouw- ers
A + B	geen cult.grond	2	-	-	-	-	-	1
	0 - 50 are	8	-	1	4	1	-	2
	50 - 100 "	24	10	6	5	1	-	2
	100 - 200 "	163	141	17	2	2	-	1
	200 - 300 "	208	186	19	-	3	-	-
	300 - 500 "	200	172	13	2	12	1	-
	500 - 700 "	64	36	4	-	23	1	-
	700 - 1000 "	51	17	-	-	34	-	-
	≥ 1000 "	67	6	1	-	57	3	-
	alle grootteklassen	787	568	61	13	133	5	6
C	geen cult.grond	23	-	2	3	7	-	1
	0 - 50 are	84	47	21	3	1	4	17
	50 - 100 "	61	49	2	1	8	-	2
	100 - 200 "	60	43	1	-	13	1	-
	200 - 300 "	14	9	-	-	3	2	-
	300 - 500 "	22	6	-	-	14	2	-
	500 - 700 "	3	-	-	-	3	-	-
	700 - 1000 "	2	1	-	-	-	1	-
	≥ 1000 "	-	-	-	-	-	-	-
	alle grootteklassen	269	155	26	4	51	12	17
D	geen cult.grond	10	-	-	-	-	-	7
	0 - 50 are	41	29	7	2	1	2	-
	50 - 100 "	33	30	2	-	1	-	-
	100 - 200 "	21	12	1	-	8	-	-
	200 - 300 "	3	1	-	-	2	-	-
	300 - 500 "	3	2	-	-	1	-	-
	500 - 700 "	-	-	-	-	-	-	-
	700 - 1000 "	-	-	-	-	-	-	-
	≥ 1000 "	-	-	-	-	-	-	-
	alle grootteklassen	111	74	10	2	14	2	7
A+B+ C+D	geen cult.grond	35	-	2	-	4	-	25
	0 - 50 are	133	76	29	9	9	6	4
	50 - 100 "	118	89	10	6	10	1	4
	100 - 200 "	244	196	19	2	23	2	2
	200 - 300 "	225	196	19	-	8	2	-
	300 - 500 "	225	180	13	2	27	3	-
	500 - 700 "	67	36	4	-	26	1	-
	700 - 1000 "	53	18	-	-	34	1	-
	alle grootteklassen	1111	744	102	22	144	22	77
	geen cult.grond	35	-	2	-	4	-	25

Bron: C.B.S. 1961.

GROENTEN IN DE OPEN GROND

Indeling	Aantal bedrijven	Opp.groenten in de open grond		Percentage groenten in de open grond												
		tuin- ders o.g. typen	alle ders o.g. typen	kool	witlof wortelen		uien		vroeg aardappelen		andijvie	overige groenten				
					tuin- ders o.g. typen	alle ders o.g. typen	tuin- ders o.g. typen	alle ders o.g. typen	tuin- ders o.g. typen	alle ders o.g. typen						
A- en B-grondgebruikers:																
Broek op Langedijk	106	122	234,65	254,80	46	50	2	2	3	3	38	42	2	2	1	1
Scharwoude	132	150	353,45	377,09	54	58	1	1	4	4	31	32	5	5	0	0
Oudkarspel	57	84	144,64	163,19	52	60	1	1	2	2	29	31	6	6	-	-
St.-Pancras	127	205	289,15	328,41	50	57	4	5	1	1	30	34	2	3	0	0
Koedijk-Noord	34	48	113,65	122,43	51	54	-	-	3	3	40	42	1	1	-	-
Warmenhuizen	112	177	242,01	281,13	53	64	0	0	3	3	28	32	1	1	0	0
Ruilverkavelingsgebied	568	786	1377,55	1527,05	51	57	2	2	3	3	32	35	3	3	0	0
G-grondgebruikers	155	252	135,78	140,99	64	66	1	1	2	2	25	26	4	5	0	0
D-grondgebruikers	74	104	46,38	47,96	56	63	0	1	2	2	28	28	4	6	0	0
A-B-C+D-grondgebruikers	797	1142	1559,71	1716,00	52	58	2	2	3	3	31	34	3	3	0	0

Bron: C.B.S. 1961, met- en juli-telling.

Bijlage 14

AANTAL OPENGROONDSTUINDERSBEDRIJVEN NAAR PERCENTAGE VAN DE TOTALE OPPERVLAKTE CULTUURGROND IN GEBRUIK ALS GRASLAND EN BETEELD MET BLOEMBOLLEN EN -KNOLLEN

Tuinders o. g.	Aantal opengrondstuinders	Aantal opengrondstuinders met .... % van de totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik als grasland					
		0		1-20		20-40	
		en .... % beteeld met bloembollen en -knollen	0 : 1-10 : 10-20 : 20-30	en .... % beteeld met bloembollen en -knollen	0 : 1-10 : 10-20 : 20-30	en .... % beteeld met bloembollen en -knollen	0 : 1-10 : 10-20 : 20-30
A- en B-grondgebruikers:							
0,50-1 ha	10	6	2	-	-	1	-
1 -2 ha	141	87	24	21	7	-	-
2 -3 ha	186	114	33	24	9	1	1
3 -5 ha	172	88	25	26	8	7	2
≥ 5 ha	59	22	6	5	-	5	3
Ruilverkavelingsgebied	568	317	88	78	24	14	6
Broek op Langedijk	106	47	23	23	9	1	1
Scharwoude	132	66	23	19	8	6	1
Oudkarspel	57	39	8	3	-	4	-
St.-Pancras	127	83	13	16	4	1	-
Koedijk-Noord	34	29	1	-	-	1	-
Warmenhuizen	112	53	20	17	3	2	5
G-grondgebruikers	155	133	7	6	3	1	1
D-grondgebruikers	74	67	1	5	-	1	-

Bronnen: C.B.S. 1961 en L.E.I.

AANTAL BOLLENBEDRIJVEN NAAR PERCENTAGE VAN DE TOTALE OPPERVLAKTE CULTUURGROND IN GEBRUIK
ALS GRASLAND EN BETEELD MET GROENTEN

Bollenkwekers		Aant. bollen- kwekers	Aant. bollenbedr. met ...% van de totale oppervlakte cul- tuurgrond in gebruik als grasland						
			0		1-20		20-40		
			en....% beteeld met groenten		en....% beteeld met groenten		en....% beteeld met groenten		
			0	1-20	20-40	40-60	1-20	20-40	40-60
A- en B-grondgebruikers:									
< 0,50 ha	1	-	-	1	1	-	-	-	-
0,50 - 1 ha	6	2	1	1	-	2	-	-	-
1 - 2 ha	17	4	-	-	4	8	-	1	-
2 - 3 ha	19	1	-	2	8	3	-	-	-
3 - 5 ha	13	-	1	1	2	6	-	-	1
≥ 5 ha	5	-	-	2	1	1	-	-	1
Ruilverkavelingsgebied	61	7	2	6	16	20	-	1	2
Broek op Langedijk	10	1	-	1	1	7	-	-	-
Scharwoude	10	-	-	1	4	3	-	-	-
Oudkarspel	5	-	-	-	1	-	-	1	-
St.-Pancras	25	5	2	2	8	6	-	-	1
Koedijk-Noord	3	-	-	1	-	2	-	-	-
Warmenhuizen	8	1	-	1	2	2	-	1	1
C-grondgebruikers	26	23	1	-	2	-	-	-	-
D-grondgebruikers	10	7	1	-	1	-	1	-	-

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

VEEHOUDERIJBEDRIJVEN NAAR PERCENTAGE TUINBOUWGROND

Veehouders	totaal	Aantal bedrijven					
		met ....% van de totale oppervlakte					
		beteeld met tuinbouwgewassen					
		0	1 - 9	10 - 19	≥ 20		
A- en B-grondgebruikers:							
1 - 5 ha	19	15	1	3	-		
5 - 7 ha	23	11	4	5	3		
7 - 10 ha	34	19	8	7	-		
10 - 12 ha	18	13	3	-	2		
12 - 15 ha	15	7	4	4	-		
15 - 20 ha	14	12	-	1	1		
≥ 20 ha	10	6	3	-	1		
totaal	133	83	23	20	7		
Broek op Langedijk	3	1	1	1	-		
Scharwoude	7	4	2	-	1		
Oudkarspel	21	11	2	5	3		
St.- Pancras	39	33	4	2	-		
Koedijk-Noord	10	6	2	1	1		
Warmenhuisen	53	28	12	11	2		
C-grondgebruikers	51	45	2	3	1		
D-grondgebruikers	14	12	1	1	-		

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

RUNDVEESTAPEL

Veehouders	Aantal bedrijven	Bedrijven met melkkoeien		Aantal melkkoeien per 100 ha		Per 100 melkkoeien		Bedrijven met mest- vee		
		aantal bedrijven	aantal melkkoeien per bedrijf	cultuur- grond	grasland + kunstweide	aantal kalveren	aantal pinken	aantal bedrijven	aantal stuks mestvee per bedrijf	
A- en B-grondgebruikers:										
1 - 5 ha	19	15	6	157	174	25	20	-	-	-
5 - 7 ha	23	23	8	137	161	27	22	2	2	5
7 - 10 ha	34	34	10	120	135	33	28	5	5	4
10 - 12 ha	18	17	13	109	121	39	30	1	1	3
12 - 15 ha	15	15	15	108	129	45	36	1	1	2
15 - 20 ha	14	13	19	102	111	38	41	1	1	16
≥ 20 ha	10	10	27	102	116	38	37	2	2	20
totaal	133	127	12	114	128	36	32	12	12	7
Broek op Langedijk										
Scharwoude	7	5	13	70	85	33	30	2	2	10
Oudkarspel	21	20	15	119	136	36	24	1	1	21
St.-Pancras	39	36	12	118	125	37	35	3	3	12
Koedijk-Noord	10	10	17	110	121	37	33	-	-	-
Warmenhuisen	53	53	11	120	136	35	33	6	6	2
C-grondgebruikers	51	19	4	70	75	76	64	6	6	6
D-grondgebruikers	14	3	4	55	61	33	100	5	5	5

Bron: C.B.S. 1961.

Bijlage 18

VARKENS- EN KIPPENHOUDERIJ

Veehouders	Aantal bedrijven	Bedrijven met mestvarkens		Bedrijven met fokzeugen		Bedrijven met legghennen	
		aantal bedrijven	aantal mestvarkens per bedrijf	aantal bedrijven	aantal fokzeugen per bedrijf	aantal bedrijven	aantal legghennen per bedrijf
A- en B-grondgebruikers:							
1 - 5 ha	19	-	-	2	3	7	311
5 - 7 ha	23	2	17	2	1	5	116
7 - 10 ha	34	1	45	2	2	6	107
10 - 12 ha	18	1	27	3	3	5	23
12 - 15 ha	15	1	20	3	5	1	7
15 - 20 ha	14	-	-	1	5	5	27
≥ 20 ha	10	-	-	2	2	3	12
totaal	133	5	25	15	3	32	115
Broek op Langedijk							
Scharwoude	7	-	-	-	-	-	-
Oudkarspel	21	-	-	1	1	1	5
St.-Pancras	39	2	17	11	3	19	86
Koedijk-Noord	10	1	27	2	1	1	168
Warmenhuisen	53	2	33	1	2	6	16
C-grondgebruikers	51	1	2	1	2	8	8
D-grondgebruikers	14	1	5	-	-	3	174
							10

Bron: C.B.S. 1961.

MELKMACHINES NAAR HET AANTAL MELKKOEIEN

Veehouders	Percentage bedrijven met melkmachines		
	A- en B-bedrijven	alle bedrijven	Nederland (1960)
Aantal melkkoeien per bedrijf			
1 - 9	2	1	5
5 - 9	2	2	10
10 - 19	24	24	44
20 - 29	88	88	68
30 - 39	75	75	80
40 - 49	100	100	85
alle bedrijven	23	19	20
alle bedrijven ≥ 7 melkkoeien	26	26	50
Broek op Langedijk	33	25	
Scharwoude	40	33	
Oudkarapel	30	24	
St.-Pancras	22	20	
Koedijk-Noord	60	60	
Warmenhuizen	11	10	

Bron: C.B.S. 1960 en 1961.

Bijlage 20

PAARDEN EN TREKKERS

Veehouders	Aantal bedrijven		Aantal werkpaarden per bedrijf	
	totaal	met trekker: paarden	met werkpaarden	
A- en B-grondgebruikers:				
1 - 5 ha	19	4	3	1,0
5 - 7 ha	23	4	9	1,0
7 - 10 ha	34	5	14	1,1
10 - 12 ha	18	3	13	1,0
12 - 15 ha	15	2	12	1,0
15 - 20 ha	14	3	10	1,1
≥ 20 ha	10	4	6	1,5
totaal	133	25	67	1,1
Broek op Langedijk				
Scharwoude	7	3	2	1,0
Oudkarspel	21	3	13	1,1
St.-Pancras	39	7	20	1,1
Koedijk-Noord	10	2	6	1,2
Warmenhuizen	53	9	26	1,0
C-grondgebruikers	51	1	5	2,2
D-grondgebruikers	14	-	-	-

Bron: C.B.S. 1961.

LEEFTIJDSOPBOUW VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

	Bedrijfshoofden in 1952							Bedrijfshoofden in 1961						
	aan- tal	percentage					gemid- delde leeftijd	aan- tal	percentage					gemid- delde leeftijd
		< 35 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar			< 35 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar	
A- en B-bedrijfshoofden:														
Broek op Langedijk	160	14	24	29	20	13	48,8	122	11	21	28	27	13	50,2
Scharwoude	231	20	24	28	22	6	46,8	150	20	18	27	27	8	47,8
Oudkarspel	110	12	25	31	25	7	48,4	85	20	13	32	28	7	48,2
St.-Pancras	255	13	26	29	24	8	48,1	205	12	19	25	34	10	50,3
Koedijk-Noord	64	11	27	31	22	9	48,5	48	12	13	40	23	12	50,5
Warmenhuizen	218	14	25	25	24	12	49,5	177	18	22	23	22	15	49,2
Geestmerambacht	1038	15	25	28	23	9	48,2	787	15	19	27	28	11	49,4
C-bedrijfshoofden:														
Broek op Langedijk	24	21	13	33	29	4	47,0	38	31	18	24	24	3	42,9
Scharwoude	51	12	16	31	31	10	50,2	77	26	21	21	23	9	46,0
Oudkarspel	18	28	33	6	33	-	41,5	28	32	32	18	14	4	41,2
St.-Pancras	60	25	18	32	23	2	45,1	70	20	20	30	24	6	46,7
Koedijk-Noord	8	25	50	25	-	-	40,0	11	27	18	37	18	-	43,7
Warmenhuizen	35	32	17	31	17	3	43,6	45	18	27	24	27	4	46,6
Geestmerambacht	196	23	19	29	25	4	45,9	269	25	22	25	23	5	45,2
D-bedrijfshoofden:														
Broek op Langedijk	13	-	-	8	92	8	72,5	16	-	-	6	6	88	70,3
Scharwoude	20	-	-	35	65	65	67,2	28	-	-	-	14	86	68,3
Oudkarspel	11	-	-	45	55	55	67,6	15	-	-	-	13	87	67,9
St.-Pancras	35	-	-	23	74	74	68,4	30	-	-	-	10	90	70,0
Koedijk-Noord	8	-	-	25	75	75	66,5	5	-	-	-	20	80	64,8
Warmenhuizen	13	-	-	8	69	69	67,6	17	-	6	-	41	53	63,9
Geestmerambacht	100	-	-	26	72	72	68,3	111	-	1	1	16	82	68,1
Alle bedrijfshoofden:														
Broek op Langedijk	197	14	21	28	20	17	50,1	176	15	18	25	24	18	50,4
Scharwoude	302	17	21	27	24	11	48,7	255	19	17	22	25	17	49,5
Oudkarspel	139	13	24	25	28	10	49,0	128	20	16	25	23	16	48,9
St.-Pancras	350	13	22	27	24	14	49,6	305	12	17	24	30	17	51,4
Koedijk-Noord	80	11	26	28	20	15	49,4	64	14	12	36	22	16	50,5
Warmenhuizen	266	16	23	25	23	13	49,6	239	17	22	22	24	15	49,8
Geestmerambacht	1334	15	22	27	23	13	49,4	1167	16	18	24	26	16	50,2

Bronnen: C.B.S. 1952 en 1961 en L.E.I.

WEL EN NIET STRUCTUREEL AFLOPEND GRONDGEBRUIK

	Totaal-aantal bedrijven	Aantal bedrijven waarop geen zoon-opvolger aanwezig is					Bedrijven waarop wel voortzetting van het grondgebruik te wachten is		
		to-taal	omdat de bedrijfshoofden 50 jaar en ouder zijn				aantal	%	
			geen kinderen hebben	alleen dochteren hebben	zoons allen	zoons allen reeds zelfstandig agrariër zijn			
A- en B-bedrijfshoofden:									
tuinders o.g.	568	143	70	18	29	15	11	425	75
bollenkwekers	61	16	6	4	4	1	1	45	74
glastuinders	13	2	-	-	2	-	-	11	85
veehouders	133	40	15	11	9	1	4	93	70
akkerbouwers	5	1	-	-	-	1	-	4	80
overigen	7	3	1	-	1	-	1	4	57
totaal	787	205	92	33	45	18	17	582	74
Broek op Langedijk	122	36	15	5	9	4	3	86	70
Scharwoude	150	37	20	4	6	4	3	113	75
Oudkarspel	85	20	8	5	3	2	2	65	76
St.-Pancras	205	62	25	10	20	4	3	143	70
Koedijk-Noord	48	15	6	5	3	1	-	33	69
Warmenhuizen	177	35	18	4	4	3	6	142	80
C-bedrijfshoofden:									
Broek op Langedijk	38	9	2	1	5	-	1	29	76
Scharwoude	77	18	3	3	11	1	-	59	77
Oudkarspel	28	4	1	2	1	-	-	24	86
St.-Pancras	70	23	2	6	14	-	1	47	67
Koedijk-Noord	11	3	-	-	3	-	-	8	73
Warmenhuizen	45	10	2	3	2	1	2	35	78
Ruilverkavelingsgebied	269	67	10	15	36	2	4	202	75
D-bedrijfshoofden:									
Broek op Langedijk	16	16	2	1	9	2	2	-	-
Scharwoude	28	27	3	6	10	4	4	1	4
Oudkarspel	15	14	5	1	3	2	3	1	7
St.-Pancras	30	30	1	3	12	7	7	-	-
Koedijk-Noord	5	5	-	1	3	-	1	-	-
Warmenhuizen	17	13	5	-	3	1	4	4	24
Ruilverkavelingsgebied	111	105	16	12	40	16	21	6	5

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

KERKELIJKE GEZINDTE VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

Aantal grond- gebruikers		Percentage grondgebruikers naar godsdienst		
		R.-K.	N.H.	Overige/geen
A- en E-grondgebruikers:				
tuinders o.g.	568	43	32	13
boerenkwekers	6	33	36	13
giastuinders	13	54	8	15
reehouders	133	49	31	12
akkerbouwers	5	40	40	20
overigen	7	29	42	29
totaal	787	43	32	13
Broek op Langedijk				
Scharwoude	122	1	43	55
Oudkarspel	150	68	21	3
St.-Pancras	85	36	34	6
Koedijk-Noord	205	31	45	8
Warmelhuisen	48	15	35	2
totaal	177	78	18	4
C-grondgebruikers				
D-grondgebruikers	269	47	23	15
totaal	111	28	46	9
Alle grondgebruikers:				
Broek op Langedijk	176	2	40	54
Scharwoude	255	65	24	4
Oudkarspel	128	37	33	6
St.-Pancras	305	30	41	8
Koedijk-Noord	64	20	34	2
Warmelhuisen	239	75	19	6
totaal	1167	43	31	13

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

BEROEPSKEUZE VAN DE AGRARISCHE JONGEREN

Aantal zoons van 15 jaar en ouder																			
Werkend 1)	in de land- of tuinbouw werkend 1)				buiten de land- of tuinbouw werkend 1)										niet werkenden				
	to- taal	zelfstandig			zelfstandige		hoofdarbeider		hoofdarbeider				geëmi- greerd	dagonderwijs volgend		niet agrar. gericht vorm. gericht	in- vali- de		
		thuis- mee- werkend	in loon- dienst	in loor- dienst	agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep	agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep	agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep	vak- arb.	transp. arb.		fabrieke- arb.	overi- gen				
A- en B-bedrijfshoofden:	628	85	214	13	6	12	17	17	38	2	58	40	28	15	23	15	20	22	3
tuinders o.g.	51	3	22	1	1	-	1	2	3	-	6	5	1	-	3	1	1	-	1
bollenkwekers	91	5	39	3	7	1	-	2	4	1	8	2	7	2	5	1	-	3	1
veehouders	17	1	5	-	-	1	-	2	1	1	2	-	3	-	-	-	-	1	-
overigen	787	94	280	17	14	14	18	23	46	4	74	47	39	17	31	17	21	26	5
alle grondgebruikers	122	14	48	3	2	2	4	7	8	-	8	9	3	-	2	1	6	5	-
Broek op Langedijk	143	25	45	1	3	1	2	4	9	3	9	7	7	-	5	5	7	9	1
Scharwoude	99	9	33	4	1	1	1	3	5	1	9	1	8	5	7	5	4	2	-
Oudkarspel	186	15	73	4	6	3	3	3	16	-	15	12	9	4	12	4	1	5	1
St.-Pancras	33	2	16	1	1	1	-	-	1	-	2	2	1	2	2	-	-	1	1
Koedijk-Noord	204	29	65	4	1	6	8	6	7	-	21	16	11	6	3	2	3	4	2
Warmenhuisen	222	7	10	19	14	10	14	7	10	4	42	13	27	5	9	3	14	12	2
C-bedrijfshoofden	218	64	3	3	13	18	6	5	19	1	9	12	31	10	19	-	3	1	1
D-bedrijfshoofden																			
1) in Nederland																			

1) in Nederland

Bronnen: C.B.S. (1961) en L.E.I.

BEROEPSKEUZE AGRARISCHE JONGEREN

Aantal zoons van 15 jaar en ouder																					
	to- taal	in de land- of tuinbouw 1) werkend		buiten de land- of tuinbouw werkend 1) als		zelfstandige				hoofdarbeider				handarbeider				geëmi- greed	niet werkenden		
		zelf- standig	in thuis- mee- loon- dienst	agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep	agrar. verw.		niet		agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant vak- arb.	agrar. verwant fabrieks- arb.	overigen	agrar. gericht: vormend	niet agrar. gericht	in agrar. vali- de					
						agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep	agrar. verwant beroep	niet agrar. verwant beroep												
Zoons van A- en B- bedrijfshoofden:																					
15 - 19 jaar	183	-	87	6	-	-	4	2	-	19	3	6	2	16	19	18	1				
20 - 24 jaar	197	5	99	3	1	3	10	10	1	24	16	6	7	1	2	5	1				
25 - 29 jaar	147	19	48	5	3	2	2	12	3	17	14	5	4	-	-	3	-				
30 - 34 jaar	132	28	20	2	4	8	3	11	-	10	11	10	2	-	-	-	2				
35 - 39 jaar	86	31	15	1	4	4	4	6	-	2	2	6	2	-	-	-	1				
40 jaar en ouder	42	11	11	-	2	1	-	5	-	2	1	6	-	-	-	-	-				
alle zoons	787	94	280	17	14	18	23	46	4	74	47	39	17	17	21	26	5				
waarvan inwonend	470	8	259	8	4	1	15	12	4	50	22	19	12	16	21	15	2				
waarvan uitwonend	317	86	21	9	10	17	8	24	-	24	25	20	5	1	-	11	3				
Zoons van C- bedrijfshoofden:																					
15 - 19 jaar	68	-	4	10	-	-	4	1	2	10	1	6	2	3	14	11	-				
20 - 24 jaar	41	-	3	3	-	4	-	3	1	14	6	4	-	-	-	1	-				
25 - 29 jaar	44	1	3	3	3	2	1	2	-	13	3	9	1	-	-	-	2				
30 - 34 jaar	36	4	-	2	1	5	1	2	1	4	3	5	2	-	-	-	-				
35 - 39 jaar	18	1	-	1	4	2	1	2	-	1	-	3	-	-	-	-	-				
40 jaar en ouder	15	1	-	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
alle zoons	222	7	10	19	14	14	7	10	4	42	13	27	5	3	14	12	2				
waarvan inwonend	122	2	9	14	1	6	5	4	3	25	7	13	3	3	13	11	1				
waarvan uitwonend	100	5	1	5	13	8	2	6	1	17	6	14	2	-	1	1	1				
Zoons van D- bedrijfshoofden:																					
15 - 19 jaar	7	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3	1	-				
20 - 24 jaar	13	4	-	1	-	-	-	-	-	3	2	1	1	-	-	-	-				
25 - 29 jaar	26	4	-	1	-	-	2	2	1	3	3	7	-	-	-	-	1				
30 - 34 jaar	43	17	1	1	1	2	-	4	-	-	2	7	3	-	-	-	-				
35 - 39 jaar	56	16	-	-	2	2	3	7	-	1	5	8	2	-	-	-	-				
40 jaar en ouder	73	23	1	-	10	4	-	6	-	2	-	7	4	-	-	-	-				
alle zoons	218	64	3	3	13	6	5	19	1	9	12	31	10	-	3	1	1				
waarvan inwonend	44	15	3	2	-	-	1	-	-	3	4	10	1	-	3	1	-				
waarvan uitwonend	174	49	-	1	13	6	4	19	1	6	8	21	9	-	-	-	1				

1) In Nederland.

Bronnen: C.B.S. (1951) en L.E.I.

PENDEL VAN DE WERKENDE ZOONS ≥ 15 JAAR, DIE BINNEN HET BLOK WONEN

Aantal werkende zoons ≥ 15 jaar, die binnen het blok wonen									
	totaal	die niet pendelen naar buiten het blok	die pendelen naar						
			gem. die ged. in het blok vallen of direct aan het blok grenzen 1)	Alkmaar (excl. Alkmaar)	IJmond	Zaanstreek	elders in Noordholland	overal 2)	onbekend
A- en B-grondgebruikers:									
tuinders o.g.	442	382	15	17	10	1	7	9	1
bollenkwekers	40	29	1	7	2	-	1	-	-
veehouders	67	57	1	5	-	2	-	2	-
overigen	11	8	1	1	-	1	-	-	-
Ruilverkavelingsgebied	560	476	18	30	12	4	8	11	1
Broek op Langedijk	91	86	-	2	1	-	1	1	-
Scharwoude	98	92	1	3	-	-	2	-	-
Oudkarspel	68	53	-	4	4	2	2	3	-
St.-Pancras	135	113	2	14	3	1	-	2	-
Koedijk-Noord	13	11	-	1	1	-	-	-	-
Warmenhuizen	155	121	15	6	3	1	3	5	1
G-grondgebruikers	149	101	5	22	11	-	4	6	-
D-grondgebruikers	132	109	-	7	7	5	2	2	-
Inwonend	550	441	20	40	16	4	13	15	1
Uitwonend	291	245	3	19	14	5	1	4	-

1) Warmenhuizen ged.
Harenkarspel ged.
Heerhugowaard
Oterleek
Bergen
Schoorl

2) Zeelieden, grondwerkers e.a. zonder vaste werkplaats

Bron: L.F.I.

DE WOONPLAATS VAN UITWONENDE ZOONS $\geq$ 15 JAAR

	Aantal uitwonende zoons ≥ 15 jaar	Aantal uitwonende zoons ≥ 15 jaar wonend								onbekend waar	in het buiten- land
		in het blok	buiten het blok, in gem. die ged. in het blok vallen of direct aan het blok (grenzen 1)	elders					in de N.O.P.		
				in Noordholland	in Zuidholland	in overige provincies					
A- en B-grondgebruikers:											
tuinders o.g.	252	127	37	38	9	2	15	1	23		
bollenkwekers	22	14	2	2	1	—	—	—	3		
veehouders	36	14	5	8	—	1	2	1	5		
overigen	7	1	1	3	1	—	1	—	—		
Ruilverkavelingsgebied	317	156	45	51	11	3	18	2	31		
Broek op Langedijk	50	29	6	7	3	1	2	—	2		
Scharwoude	60	31	6	9	2	1	6	—	5		
Oudkarspel	41	19	2	7	3	—	3	—	7		
St.-Pancras	83	41	15	12	—	1	6	1	12		
Koedijk-Noord	10	4	1	2	1	—	—	—	2		
Warmenhuizen	73	32	20	14	2	—	1	1	3		
C-grondgebruikers	100	55	10	17	2	2	3	2	9		
D-grondgebruikers	174	92	20	28	6	1	6	2	19		

1) Oudorp ged.
 Warmenhuizen ged.
 Harenkarspel ged.
 Heerhugowaard
 Oterleek
 Alkmaar
 Bergen
 Schoorl
 Bron: L.E.I.